

**МІЖНАРОДНИЙ НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ
(INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL)**

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА НАУКОВА РАДА

Збірник тез наукових робіт

**II МІЖНАРОДНА
НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ**

**«ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ В ХХІ СТОЛІТТІ:
АНАЛІЗ ТЕНДЕНЦІЙ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ»**

«30» березня 2016

Сборник тезисов научных работ

**II МЕЖДУНАРОДНАЯ
НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКАЯ КОНФЕРЕНЦИЯ**

**«ЭКОНОМИКА И УПРАВЛЕНИЕ В ХХІ ВЕКЕ:
АНАЛИЗ ТЕНДЕНЦИЙ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ»**

«30» марта 2016

Abstracts of scientific works

**II INTERNATIONAL
SCIENTIFIC-PRACTICAL CONFERENCE**

**«ECONOMICS AND MANAGEMENT IN XXI CENTURY:
ANALYSIS OF TRENDS AND PROSPECTS»**

«30» march 2016

Київ–Будапешт–Відень
2016

ББК 65
УДК 330.1
Е-40

Е-40 Економіка та управління в ХХІ столітті: аналіз тенденцій та перспективи розвитку: збірник тез наукових робіт II Міжнародної науково-практичної конференції (Київ–Будапешт–Відень, «30» березня 2016 року / Фінансово-економічний наукова рада, 2016, — 64 с.

У збірнику представлені матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції: «Економіка та управління в ХХІ столітті: аналіз тенденцій та перспективи розвитку».

Матеріали публікуються мовою оригіналу в авторській редакції.

Редакція не завжди поділяє думки і погляди автора. Відповідальність за достовірність фактів, імен, географічних назв, цитат, цифр та інших відомостей несуть автори публікацій.

Відповідно до Закону України «Про авторське право і суміжні права», при використанні наукових ідей та матеріалів цього збірника, посилання на авторів і видання є обов'язковими.

ББК 65
УДК 330.1

© Автори статей, 2016
© Фінансово-економічна наукова рада, 2016
© Міжнародний науковий журнал, 2016

Організаційний комітет конференції:

Голова редакційної колегії: **Тарасенко Ірина Олексіївна** — доктор економічних наук, професор.

Заступник голови редакційної колегії: **Коваленко Дмитро Іванович** — кандидат економічних наук, доцент.

Заступник голови редакційної колегії: **Золковер Андрій Олександрович** — кандидат економічних наук.

Член редакційної колегії: **Денисенко Микола Павлович** — доктор економічних наук, професор, член-кореспондент Міжнародної академії інвестицій і економіки будівництва, академік Академії будівництва України та Української технологічної академії.

Член редакційної колегії: **Кухленко Олег Васильович** — доктор економічних наук, професор.

Член редакційної колегії: **Чубукова Ольга Юріївна** — доктор економічних наук, професор.

Член редакційної колегії: **Драган Олена Іванівна** — доктор економічних наук, професор.

Член редакційної колегії: **Захарін Сергій Володимирович** — доктор економічних наук, старший науковий співробітник, професор.

Член редакційної колегії: **Лойко Валерія Вікторівна** — доктор економічних наук, професор.

Член редакційної колегії: **Скрипник Маргарита Іванівна** — доктор економічних наук, професор.

Член редакційної колегії: **Селіверстова Людмила Сергіївна** доктор економічних наук, професор.

Член редакційної колегії: **Гоблик Володимир Васильович** — доктор економічних наук, кандидат філософських наук, доцент, Заслужений економіст України.

Член редакційної колегії: **Мигус Ірина Петрівна** — доктор економічних наук, професор.

Член редакційної колегії: **Єфименко Надія Анатоліївна** — доктор економічних наук, професор.

Член редакційної колегії: **Ніценко Віталій Сергійович** — доктор економічних наук, доцент.

Член редакційної колегії: **Чаленко Надія Володимирівна** — кандидат економічних наук, доцент.

Член редакційної колегії: **Бугас Наталія Валеріївна** — кандидат економічних наук, доцент.

Член редакційної колегії: **Русіна Юлія Олександрівна** — кандидат економічних наук, доцент.

Член редакційної колегії: **Белялов Талат Енверович** — кандидат економічних наук, доцент.

Член редакційної колегії: **Рамський Андрій Юрійович** — кандидат економічних наук, професор.

Член редакційної колегії: **Безверхий Костянтин Вікторович** — кандидат економічних наук.

Член редакційної колегії: **Бадзим Олександр Сергійович** — кандидат економічних наук.

Член редакційної колегії: **Квасова Ольга Петрівна** — кандидат економічних наук.

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. БУХГАЛТЕРСЬКИЙ, УПРАВЛІНСЬКИЙ ОБЛІК І АУДИТ...6	
Султанова Карина Валерьевна	
Учетно-аналитическое обеспечение как составная часть информационного обеспечения: проблема категориального аппарата6	
СЕКЦІЯ 2. ЕКОНОМІКА ЗОВНІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА 10	
Мишук Сергей Сергеевич, Мишук Александра Сергеевна	
«Экопространство» системы инфокоммуникационных технологий: проблемы и направления формирования 10	
СЕКЦІЯ 3. ЕКОНОМІКА, ОРГАНІЗАЦІЯ І УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ..... 19	
Бондаренко Світлана Анатоліївна	
Особливості та динаміка розвитку виноробних підприємств України... 19	
СЕКЦІЯ 4. ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА..... 26	
Андреева Вікторія Геннадіївна, Зубко Тетяна Леонідівна	
Критичний аналіз підходів до визначення фінансово-економічної стійкості як найважливішого елемента економічної безпеки підприємства..... 26	
СЕКЦІЯ 5. ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ 29	
Фещенко Ольга Михайлівна, Лисенко Владислав Едуардович	
Обґрунтування інвестиційної привабливості Дніпропетровської області: ретроспективи та перспективи 29	
Мартишев Павло Андрійович	
Політичні інструменти захисту агропродовольчого сектора від несприятливих наслідків волатильності світових цін..... 33	
Лохман Н.В., Романюк К.К.	
Резерви зниження поточних витрат підприємства ПАТ «ЄМЗ» як основи його ефективної діяльності..... 37	
Кочарян Інна Сергіївна	
Обґрунтування ступеню пропорційності в плануванні підготовки фахівців з вищою освітою 41	

СЕКЦІЯ 6. ЕКОНОМІКА ПРАЦІ І УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ..	44
Федотова Т. А., Масловская Н. П.	
Проблема «теневого» рынка занятости в Украине	44
СЕКЦІЯ 7. МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА	47
Сорочан Вікторія Олегівна	
Етапи розвитку промислового туризму в Україні.....	47
Щербак Ганна Сергіївна	
Проблема невідповідності отриманої кваліфікації потребам роботодавців на світовому ринку праці.....	50
СЕКЦІЯ 8. РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА.....	53
Гоблик Володимир Васильович, Токар Ярина Іллівна	
Специфіка і особливості особистих селянських господарств в транскордонному регіоні	53
Гоблик Володимир Васильович, Щербан Тетяна Дмитрівна	
СЕЗ і ТПР: проблеми та перспективи	56
Міхель Романа Володимирівна	
Динаміка експорту та імпорту товарів областей західного регіону за 2010–2015 роки.....	60

Секція 1. БУХГАЛТЕРСЬКИЙ, УПРАВЛІНСЬКИЙ ОБЛІК І АУДИТ

Султанова Карина Валерьевна

Ассистент кафедры бухгалтерского учета, анализа и аудита, м.э.н.

Полесский государственный университет

Г. Пинск, Республика Беларусь

УЧЕТНО-АНАЛИТИЧЕСКОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ КАК СОСТАВНАЯ ЧАСТЬ ИНФОРМАЦИОННОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ: ПРОБЛЕМА КАТЕГОРИАЛЬНОГО АППАРАТА

Система бухгалтерского учета объединяет учетные и аналитические операции в один процесс. При этом совершенствуются как общая методология, так и нормативные положения учета и анализа для рационального использования в единой учетно-аналитической системе. Непрерывность этого процесса и использование его результатов в организации необходимы при принятии управленческих решений руководством предприятия.

В настоящее время в области теории бухгалтерского учета и в практической деятельности введен целый ряд терминов, которые ранее не применялись. Как справедливо отмечает профессор А. Н. Хорин: «...назрела необходимость того, чтобы научная общественность, законодательные органы и ведомства, призванные осуществлять методологическое руководство в области учета, системно разработали понятийный и категориальный аппарат данной области и регламентировали его использование во всех сферах практической работы». [7, с. 60]

В ходе исследования было выявлено большое разнообразие применяемых в теории и на практике терминов, по своему содержанию схожих с термином «учетно-аналитическое обеспечение». Широко используются термины: «учетно-аналитический механизм» (Омельченко И. А.); «учетно-аналитическая система» (Богатая И. Н., Гареев Б. Р., Евстафьева Е. М., Попова Л. В., Маслов Б. Г., Маслова И. А., Никулина Л. Н., Петрыкина М. М., Тычинина Н. А., Удалова З. В., Усатова Л. В.); «учетно-налоговая система» (Варакса Н. Г., Попова Л. В.); «учетно-аналитическое обеспечение» (Алексеева О. В., Алексеева И. В., Бороненкова С. А., Ни-

колаева О. Е., Уорд К.); «учетно-информационное обеспечение» (Андрева С. В.); «учетно-информационная система» (Хоружий Л. И.); «учетное информационное пространство» (Рожнова О. В.).

Рассмотрим более подробно существующие подходы и точки зрения по данному вопросу.

По мнению Бобровой Е. А., при современном уровне развития рыночных отношений происходит процесс активной интеграции традиционных методов учета, анализа, нормирования, контроля и аудита в единую учетно-аналитическую систему получения данных и обработки информации, в частности в учетно-аналитическую систему. [1, с. 29]

Богатая И. Н., Евстафьева Е. М. считают, что учетно-аналитическая система коммерческой организации — это упорядоченная совокупность взаимодействующих, взаимосвязанных элементов, позволяющих сформировать учетно-аналитическое обеспечение бизнес-процессов коммерческой организации, посредством сбора, регистрации, обобщения, анализа информации и осуществления контрольных действий в целях оценки рисков существенного ее искажения. Учетно-аналитическая система (УАС) коммерческой организации позволяет сформировать учетно-аналитическое обеспечение (УАО) управления бизнес-процессами на основе использования методик учета, анализа и аудита. [2, с. 69]

Гареевым Б. Р. предложено выделять в составе учетно-аналитических систем следующие элементы: планово-контрольные расчеты, планово-учетные регистры, аналитический разрез планово-учетных данных, оценку и анализ качества учетно-аналитической информации. Под планово-контрольными расчетами он понимает сбор, обработку и агрегирование информации в готовые к применению индикаторы управления, и относит к ним — расчеты норм, отклонений, интегральных целевых показателей. Результаты планово-контрольных расчетов затем отражаются в планово-учетных регистрах: бюджетах, счетах и отчетах, предназначенных для отражения перспективной, оперативной и ретроспективной информации соответственно. Аналитический разрез планово-контрольных данных — это детализация информации в разрезе объектов управления. [3, с. 12]

Никулина Л. Н. считает, что учетно-аналитическая система включает в себя следующие элементы:

- специальную методику (технологию) системных записей, объективно отражающих свершившиеся факты хозяйственной жизни предприятия, которая позволяет объединить их в единую модель: учет — анализ — аудит;
- аналитические показатели;
- аудиторские доказательства. [4, с. 18]

Тычинина Н. А. считает, что учетно-аналитическая система предприятия состоит из четырех взаимосвязанных подсистем: информационной,

учетной, аналитической и аудиторской. По ее мнению, базовой в учетно-аналитической системе является учетная подсистема, так как именно на основе ее информации строится анализ деятельности предприятия и аудит. Учетная подсистема обеспечивает постоянное формирование, накопление, классификацию и обобщение необходимой информации. [6, с. 102]

Представленное определение устанавливает цель и процедуры учетно-аналитической системы, но не раскрывает ее содержание и место в системе управления предприятием.

Профессор Рожнова О. В. убеждена, что учетное информационное поле является важнейшей составляющей экономического информационного пространства и выделяет три основные задачи учетного информационного пространства: обеспечение информационной поддержки пользователей в процессе принятия решений; повышение эффективности управления предприятием и государственного управления социально-экономическим развитием общества; создание условий для эффективного функционирования рыночных механизмов. [5, с. 211]

Все вышеизложенное подтверждает отсутствие единого понимания термина «учетно-аналитическая система» и необходимость его дополнительного осмысления и наполнения.

По моему мнению, под учетно-аналитической системой управления нужно понимать систему, включающую учетную, аналитическую и контрольные подсистемы, базирующуюся на учетной и внеучетной информации, позволяющую обеспечить необходимой информацией не только текущее, оперативное, но и стратегическое управление коммерческой организацией. Базовой основой, несомненно, является учетная подсистема, так как именно в ней формируется и обрабатывается информация, используемая для анализа и контроля. Аналитическая и контрольная подсистемы учетно-аналитической системы выполняют особую роль при обработке учетной информации с целью оценки ее полноты, достоверности, своевременности, в целях последующего анализа для выявления узких мест, а также скрытых резервов. Органическое единство и взаимосвязь всех составляющих подсистем учетно-аналитической системы предприятия позволяют, с одной стороны, принимать необходимые тактические решения в оперативном режиме, а с другой — разрабатывать и корректировать стратегии развития организации на долгосрочную перспективу.

Литература

1. Боброва, Е.А. Учетно-аналитическая система затрат на производство: виды учета и аудита / Е.А. Боброва // Аудиторские ведомости. — 2007. — № 2. — С. 27–33.
2. Богатая, И.Н., Евстафьева, Е. М. Учетно-аналитическая система коммерческих организаций как основа для управления денежными потоками при банкротстве // Учет и статистика. — 2009. — № 3. — С. 69–74.
3. Гареев, Б.Р. Учетно-аналитическое обеспечение финансового бюджетирования: автореф. дис. ... канд. экон. наук. — Казань, 2009. — 24 с.
4. Никулина, Л.Н. Формирование учетно-аналитической системы обязательств на промышленных предприятиях: автореф.тдис. ... канд. экон. наук. — Орел, 2002. — 24 с.
5. Рожнова, О.В. Финансовый учет. Теоретические основы, методологический аппарат. — М.: Экзамен, 2001. — 320 с.
6. Тычинина, Н.А. Теоретическое обоснование содержания учетно-аналитического обеспечения устойчивого развития предприятия / Н.А. Тычинина // Вестник Оренбургского государственного университета. — 2009. — № 2. — С. 102–107.
7. Хорин, А.Н. О достоверности и существенности показателей бухгалтерской отчетности / А.Н. Хорин // Бухгалтерский учет. — 1999. — № 11. — С. 60–62.

Секція 2. ЕКОНОМІКА ЗОВНІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Мишук Сергей Сергеевич
*Доцент кафедры гуманитарных наук
Белорусская государственная академия связи
г. Минск, Республика Беларусь*

Мишук Александра Сергеевна
*Магистрант
Брненский технический университет
г. Брно, Чешская Республика*

«ЭКОПРОСТРАНСТВО» СИСТЕМЫ ИНФОКОММУНИКАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ: ПРОБЛЕМЫ И НАПРАВЛЕНИЯ ФОРМИРОВАНИЯ

В 80-е годы XX века человеческое общество вступила в новый этап — началось формирование и функционирование информационного общества. «Ядром» его в настоящее время выступает система информационно-коммуникационных технологий (ИКТ). Она является закономерным и необходимым компонентом ноосферы, который оказывает огромное влияние на функционирование всех структур человеческой цивилизации. Это воздействие в современных условиях становится настолько масштабным и глубоким, что, с нашей точки зрения, его можно оценить как парадигмальное по своей сути. Система информационно-коммуникационных технологий фактически изменяет уже существующие компоненты всех сфер человеческого общества — экономической, социальной, политической, духовной — в соответствии с собственными идеалами и нормами.

Сама сфера инфокоммуникационных технологий сейчас начинает все рельефнее проявлять свои сущностные характеристики и внутренние закономерности развития.

Одной из них явилась необходимость возникновения особой виртуальной сферы, которая постепенно приобрела глобальные масштабы и сформировала действительно общецивилизационную «разумную оболочку», необходимость и закономерность появления которой гениально предвидел В. И. Вернадский.

Данная виртуальная сфера достигла такого уровня, что уже начинают проявляться ее собственные законы функционирования и развития.

Одной из таких закономерностей является, на наш взгляд, специфическое отражение уже существующих компонентов реальной человеческой цивилизации в структуре виртуальной реальности.

Виртуальная реальность как бы повторяет социальную реальность. Безусловно, это повторение не буквальное, а с учетом специфики самой виртуальной сферы. Тем не менее, фактически происходит своеобразное «удвоение» уже существующего человеческого общества, его структурных компонентов и процессов, в них происходящих. В виртуальной сфере уже появились аналоги экономической, социальной, политической и духовной сфер реальной общественной жизни. Часть из них достаточно развита, другие только формируются. Но сам факт существования и развития данных процессов является, на наш взгляд, очевидным для начала XXI века.

Однако в настоящее время развитие системы информационно-коммуникационных технологий в общецивилизационном контексте данными процессами не ограничивается. Система ИКТ начинает постепенно выходить за собственные рамки. Изначально она создавалась и начинала развиваться в имеющихся условиях, уже существующих в различных сферах общественной жизни. Однако на современном этапе алгоритмы как бы выходят за пределы чисто технического компонента, за пределы машин. Они уже не просто задают определенные нормы и процедуры функционирования, в соответствии с которыми меняется характер работы материальных систем. Они начинают активно трансформировать саму физическую реальность. Построенная на основе микрообъектов и микропроцессов, система информационно-коммуникационных технологий начинает менять мир макрообъектов и макропроцессов. Она уже требует внешних условий своего существования, соответствующих собственной природе. Как человеческое общество в целом преобразует окружающую его природу, создает в процессе своего существования особую, отвечающую его потребностям так называемую «вторую природу», так и система инфокоммуникационных технологий уже начинает формировать собственную «среду обитания». Очевидно, что структура, свойства и способы существования последней вытекают из структуры и свойств самой сферы ИКТ. В этом новом компоненте «второй природы» человека отражаются, проявляются сущностные свойства системы инфокоммуникационных технологий, которая, в свою очередь, представляет собою закономерное и необходимое продолжение общепланетарной сферы разума.

В совокупности данных процессов проявляются новые аспекты того парадигмального значения, которое играют информационно-коммуникационные технологии для современного общества. Характеристики новых структурных элементов «второй природы» уже должны соответствовать именно потребностям эффективного функционирования компонентов

системы ИКТ. Фактически появляется особое «экологическое пространство», обладающее специфическими параметрами. И уже сейчас можно сделать вывод о том, что целенаправленное формирование вышеназванного пространства в недалеком будущем превратится в существенные элемент развития человеческого общества в целом, который потребует решения целого комплекса экологических, экономических, социальных, технических, социально-психологических и иных проблем. Причем от своевременного и успешного их разрешения будет во многом зависеть прогрессивное развитие человечества.

Требования, предъявляемые к структуре, характеристикам и способам функционирования экостранства информационно-коммуникационных технологий, с необходимостью должны наиболее четко проявляться при изучении объектов, изначально создаваемых именно для системы ИКТ, а не взятых из иных компонентов человеческого общества и приспособленных для ее целей. Причем размеры данных объектов также должны быть значительными, чтобы ярче проявились потенциальные проблемы при их создании и функционировании.

С нашей точки зрения, достаточно наглядным примером такого типа объектов структуры ИКТ являются DATA-центры, или центры обработки данных (ЦОД). Появление данных элементов системы информационно-коммуникационных технологий в очередной раз подтверждает общую закономерность «удвоения» структур человеческого общества, проявляющуюся в развитии виртуальной сферы. Эти центры являются аналогами такого необходимого компонента развитого общества, как архивы.

Хочется также отметить, что данный процесс наглядно демонстрирует еще одну закономерность в развитии системы ИКТ — очень часто достижение целей, которые декларируются при создании ее элементов, приводит к прямо противоположным результатам. Так, активное внедрение персональных компьютеров в 90-е годы XX века в качестве одного из аргументов имело предполагаемое резкое снижение объемов документооборота, принципиальное уменьшение числа бумажных документов. В действительности количество бумаг возросло на порядки; объемы традиционных архивов выросли в той же пропорции; потребовалось оцифровывание уже существующих бумажных документов и т.д. А сейчас весьма остро встала необходимость создания центров хранения собственно цифровых документов, а также централизованной обработки огромных объемов информации.

Data-центры представляются необходимыми элементами структуры инфокоммуникационных технологий. Они должны были закономерно возникать как определенные узлы формирующегося виртуального пространства. И на уровне data-центров специфические черты экологиче-

ского пространства ИКТ проявляются в достаточной мере. До этого, на иных уровнях организации, в других формах и способах построения собственного пространства системы инфокоммуникационных технологий, его сущностные характеристики также присутствовали, но проявлялись «скрытом», неразвитом виде. Они как бы продолжали уже существующие структуры «второй природы», встраивались в нее, не внося серьезных изменений. Там присутствовали, скорее, чисто количественные трансформации.

На уровне data-центров эти особые количественные изменения переходят в новое качественное состояние — он и начинают проявляться достаточно ярко, четко; они становятся достаточно развитыми и оформленными для всестороннего анализа. На этой основе появляется возможность лучше понять те элементы, которые уже присутствовали на более ранних этапах формирования системы инфокоммуникационных технологий. Поэтому именно с уровня data-центров становится возможным полноценное рассмотрение основных направлений и закономерностей формирования собственного «экологического пространства» (собственной «экологической среды») системы информационно-коммуникационных технологий.

Центры обработки информации образуют принципиально важные структурные элементы собственного пространства инфокоммуникационных технологий со специфическими экологическими характеристиками. Причем эти центры. Помимо включенности в процессы функционирования виртуальной реальности, представляют собою элементы физически-предметного мира, макромира. Они взаимодействуют с уже существующими элементами цивилизации; встраиваются во «вторую природу», но не совпадают полностью с нею.

Данные центры обладают в этом смысле двоякой природой.

С одной стороны, они являются новыми элементами «второй природы», новыми структурными компонентами неорганического тела человеческой цивилизации.

С другой стороны, выступают «узлами», формирующими и структурирующими собственное пространство ИКТ. В них проявляются новые содержательные аспекты системы информационно-коммуникационных технологий как необходимого элемента ноосферы.

Отсюда следуют два направления их развития, две группы свойств и характеристик, требуемых для выполнения ими своих задач.

Первое направление связано с необходимостью взаимодействия с внешней средой, с уже сформированной «второй природой».

Второе обусловлено задачами формирования внутреннего экопространства, вытекающими из закономерностей функционирования самой системы ИКТ.

Обратимся к анализу вышеуказанных направлений.

Первое направление при ближайшем рассмотрении распадается на две составляющие.

Во-первых, data-центры должны соответствовать требованиям, уже сформированным в рамках «второй природы» к объектам такого назначения. В первую очередь, должны быть обеспечены безопасность и гарантии устойчивости работы данных элементов пространства ИКТ, с учетом как чисто природных, так и антропогенных факторов. Постараемся кратко их перечислить некоторые из них:

- 1) обеспечение устойчивости и защищенности от стихийных сил природы (сейсмостойкость, стихийные бедствия и др.);
- 2) достаточная защищенность от падения самолетов, бомбовых ударов и т.д.;
- 3) надежная охрана от несанкционированного проникновения, от террористических актов;
- 4) защищенность от электромагнитного поля Земли;
- 5) обеспечение собственной экологической чистоты, отсутствие вредных выбросов разного рода.

Во-вторых, должны быть обеспечены необходимые внешние инфраструктурные условия, обеспечивающие устойчивое функционирование таких объектов.

В первую очередь, data-центры требуют особого энергообеспечения. Так, в США уже в 2010 году стоимость ежегодно потребляемой такими центрами электроэнергии превзошла стоимость покупаемого и монтируемого оборудования. Чтобы удовлетворить потребность в электроэнергии необходимое для нормального развития системы ИКТ на территории Соединенных Штатов количество data-центров требуется ежегодно вводить в строй десяти среднего размера электростанций. В Российской Федерации планируется создание национального Центра обработки и хранения данных мощностью 80 МВт, то есть для его работы требуется более половины мощности средней российской электростанции. С учетом же суточных пиковых нагрузок — практически целая электростанция. В результате проблемы обеспечения энергопитания (как постоянного, так и резервного) выходят на первый план. Соответственно, крайне остро становится проблема снижения энергопотребления подобными центрами, обеспечение энергоэффективности во всех компонентах подобных системных объектах — на уровне инженерной инфраструктуры, на уровне серверов в целом и их элементной базы, линий передачи данных и т.д.

Необходимо отметить, что, несмотря на кажущуюся первостепенность, снижение энергопотребления и повышение энергоэффективности не может выступать самоцелью. Подобные узлы пространства инфоком-

муникационных технологий требуют именно системного подхода для обеспечения своего функционирования. И обратной стороной высоко-го энергопотребления выступает необходимость отвода тепла, выделяе-мого в процессе работы информационно-коммуникационного оборудо-вания. Данные процессы обладают прямой взаимозависимостью — чем больше электроэнергии потребляет оборудование, тем больше тепла при этом выделяется и, следовательно, тем больше энергии требуется для ох-лаждения. Поэтому проблемы энергоэффективности должны решаться в неразрывной связи с обеспечением соответствующего температурного режима. Выделение тепловой энергии в процессе работы инфокоммуни-кационных систем подобного типа достигает такой величины, что на кон-диционирование требуется примерно такое же количество электроэнер-гии, как и на работу самого оборудования. В результате возникает целый ряд экологических проблем, связанных с потреблением чистого воздуха, отводом тепла за пределы объекта и других.

Второе направление развития данных компонентов системы инфо-коммуникационных технологий реализуется в процессах формирования собственного экологического пространства, параметры которого должны обеспечивать устойчивость и результативность функционирования са-мой системы ИКТ в целом. Экопространство внутри data-центров долж-но соответствовать специфическими физико-химическими параметра-ми, обеспечивать определенный микроклимат и т.д.

Необходимо отметить, что в имеющейся литературе анализ условий функционирования объектов подобного типа в основном ограничива-ется вышеуказанными аспектами первого направления их развития. На наш взгляд, этого недостаточно, поскольку при подобном подходе не учи-тываются специфические сущностные свойства системы информацио-но-коммуникационных технологий. Она отличается от ранее созданных человеком глобальных систем, поскольку не является только техни-ко-технологической, очевидно выходит за подобные границы. Поэтому и процессы формирования ее экопространства будут существенно более сложными.

В качестве примера представляется возможным указать на пробле-мы, которые возникли при начале достаточно массового строительства в США жилых домов-небоскребов в 80-е годы XX века. Несмотря на уже имевшийся опыт проектирования, строительства и эксплуатации подобных объектов, именно массовое строительство четко выявило но-вые серьезные проблемы, о возможном появлении которых ранее даже и не подозревали. В этих строениях сформировалась и развилась осо-бая экологическая среда, качественно отличная от обычных зданий даже по традиционным характеристикам. Так, движение воздуха в вентиля-ционных системах вследствие их протяженности достигало скорости

урагана — в результате жильцы слышали постоянный рев, доносившийся из вентиляционных каналов. Кроме того, проявились характеристики экосреды, специфической именно для зданий-небоскребов: сформировался особый микроклимат, вызывавший массовые аллергические реакции у жильцов; появились и размножились малоизвестные ранее бактерии и т.д. Уже имевшиеся способы решения подобных проблем оказались неэффективными. Потребовались специальные научные исследования, позволившие выработать новые подходы и алгоритмы. Но в данном случае это касалось экологической микросреды, в которой находился человек, который мог сообщить о своем состоянии, обладал способностью к адаптации и т.д. В случае с data-центрами на первый план выступают условия функционирования технических устройств, которые не могут выбирать среду обитания и приспосабливаться к ней. Поэтому необходимым, на наш взгляд, является прогностический анализ возможных проблем в процессе формирования специфического для системы информационно-коммуникационных технологий экологического пространства.

В рассмотрение второго направления в развитии экосреды системы ИКТ следует выделить два аспекта, связанных с условиями функционирования как технических устройств, так и самого человека, занятого в обслуживании данных объектов. Постараемся кратко охарактеризовать каждый из них.

Прежде всего, необходимо, на наш взгляд, отметить особые требования по первичному проектированию данных узлов инфокоммуникационного пространства, вытекающих из необходимости специфического взаимного расположения как производственно-технических, так и помещений для обслуживающего персонала. Однако это не является особенно сложным.

Существенно более сложным является формирование экологического пространства, параметры которого определяются сущностными характеристиками технического компонента системы инфокоммуникационных технологий. Постараемся кратко определить перечень возможных проблем.

1. Необходимость обеспечения соответствующего температурного режима. Отметим, что в процессе работы линии передачи информации внутри data-центров (то есть при передаче на небольшие расстояния) могут нагреваться до 90 градусов по Цельсию и выше, что не только снижает их эффективность, но может привести к отказам в работе.

2. Обязательность высокоэффективной системы вентиляции, которая должна обеспечить приток не просто холодного, но и чистого воздуха извне. Соответственно, «отработанный» воздух будет выделять наружу.

3. Экологическое пространство данных объектов должно быть свободным от пыли. Соответственно, требуется очень эффективная очистка

приточного воздушного потока. Удаление пыли внутри эффективным быть не может — пыль скапливается в труднодоступных местах; статическое электричество также способствует ее оседанию и т.д. Существующие фильтры не обеспечивают достаточный уровень очистки — серверы в подобных объектах приходится заменять каждые два-три года.

4. Требуется поддерживать определенный уровень влажности, что также является серьезной проблемой. Известны случаи, когда из-за сбоя в работе системы управления охлаждением воздуха влажность внутри data-центра быстро повышалась до 95%, то есть внутри образовывалось «дождевое облако» с выпадением конденсата на оборудовании, приведшее к выходу его из строя.

5. Определенные проблемы могут вызывать также шумовые эффекты внутри подобных объектов. При определенном количестве и концентрации однотипных работающих устройств небольшие шумы каждого вследствие резонанса могут вызывать вибрацию и иные нежелательные последствия, мешающие нормальной работе.

6. При большом количестве работающих устройств подобного типа будут формироваться электрические и электромагнитные поля, которые будут воздействовать на различные компоненты оборудования, вызывая сбои в его работе. Если при работе нескольких серверов это несущественно, то тысячи устройств в залах ЦОД могут создавать серьезные проблемы подобного рода.

7. В структуре экосреды таких узлов пространства информационно-коммуникационных технологий будет возникать свой специфический биокомпонент: бактерии, микроорганизмы, различные формы плесени, грибов и т.д. Формы жизни, которые могут существовать в космосе, в ядерном реакторе и иных сверхэкстремальных условиях совершенно точно появятся внутри пространства с устойчивыми и весьма благоприятными для существования параметрами. Борьба с ними с помощью фильтров вряд ли будет эффективной и полноценной. Соответственно, потребуются специальные профилактические и санитарно-гигиенические мероприятия внутри подобных объектов. Жидкости здесь вред ли можно будет использовать. Возможно. Потребуется периодическое заполнение помещений специальной газовой средой, что, в свою очередь, потребует герметизации помещений, последующая дегазация и т.д.

Все вышеназванные факторы будут воздействовать и на людей, работающих внутри подобных объектов. Здесь уже четко прослеживаются не менее трех направлений подобного воздействия.

Во-первых, влияние на физическое здоровье человека. Необходим целый комплекс мероприятий, начиная от спецодежды, особого режима труда и завершая специальными мероприятиями по реабилитации обслуживающего персонала, чтобы обеспечить возможность нормальной работы.

Во-вторых, сформированная экологическая среда подобного типа будет оказывать постоянное воздействие на психическое состояние сотрудников человека всем комплексом своих параметров. В результате могут происходить незаметные для внешнего наблюдателя и самого человека изменения в психике, приводящие к снижению внимания, памяти и др.

В-третьих, в данных структурных компонентах пространства информационно-коммуникационных технологий будет возникать такое явление, как «электромагнитный смог», которое было зафиксировано еще в 80-е годы XX века в мегаполисах Японии. Большая концентрация электромагнитных полей и импульсов вступает в резонанс, как с электромагнитными импульсами мозга человека, так и с работающими внутри него электросистемами (например, кардиостимулятором). В результате возможен самый неблагоприятный исход, вплоть до летального.

Необходимо подчеркнуть, что именно два последних направления представляют, на наш взгляд, наибольшую потенциальную опасность, так как их первоначальные проявления менее заметны, но результатом воздействия является дисбаланс всего человеческого организма, поскольку они воздействуют именно на центральную нервную систему. Это представляется вполне закономерным. Система информационно-коммуникационных технологий, как необходимый элемент ноосферы, наибольшее влияние оказывает, прежде всего, именно на те структуры, в которых присутствует компонент «ноос».

Таким образом, развитие системы инфокоммуникационных технологий приводит на современном этапе к зарождению и формированию особого экологического пространства, которое требуется для ее нормального функционирования. Процесс возникновения элементов такого пространства порождает целый ряд проблем, связанных как с существованием неорганического тела человеческой цивилизации и сложившимся глобальным экологическим балансом, так и жизнедеятельностью самого человека, развитием сущностных сил которого система информационно-коммуникационных технологий является.

Секція 3.

ЕКОНОМІКА, ОРГАНІЗАЦІЯ І УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ

Бондаренко Світлана Анатоліївна
*к.е.н., докторант, Інститут проблем ринку та
економіко-екологічних досліджень НАН України
м. Одеса, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ ТА ДИНАМІКА РОЗВИТКУ ВИНОРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

Виноградарство і виноробство є одними із стратегічних галузей АПК України, які забезпечують виробництво і споживання винограду і винопродукції, значні надходження в державний бюджет. Однак в останні роки в їх розвитку спостерігається ряд негативних тенденцій. Насамперед це стосується виноградарства як базової галузі виноградарсько-виноробного комплексу. Негативні зміни характеризуються деградацією розсадництва, недостатнім і повільним відтворення виноградних плантацій, значним розкорчовуванням існуючих виноградних площ, недостатнім розповсюдженням нових високопродуктивних сортів і клонів, відставанням технологій вирощування винограду, скороченням його валових зборів і реалізації у свіжому вигляді. Незадовільними залишаються матеріально-технічна база галузі, впровадження інновацій, фінансове і кредитне забезпечення. Потребує адаптації до ринкових умов господарювання інфраструктура виноградарства. Галузь має потребу у розвитку та збереженні наявних обсягів виробництва.

Суттєвими особливостями виноробних підприємств є те, що виноробна галузь є однією з найбільш консервативних, тому якісні зміни в галузі завжди носять комплексний характер, торкаючись усіх аспектів: нормативно-правових, юридичних, технологічних, комерційних, організаційних тощо. Інтеграційні процеси, в які втягується Україна, неминуче виливаються стресами для виноробства. Найскладнішим є гармонізація українського законодавства до європейського, доробка ряду принципових питань.

Особливість функціонування виноробної галузі полягає у тісному зв'язку із виноградарством, процесами інтеграції у вертикалі «виноградар-винороб-дистрибутор (торгова мережа)» і необхідністю контролю з боку держави (впорядкування земельних проблем, контроль за

процесами вертикальної галузевої інтеграції, регулювання конкуренції на кожному з шавлів цієї вертикалі). Тому на розвиток виноробних підприємств значний вплив має державне регулювання, що носить в Україні, як показує практика, лише дозвільно-регульований та податково-контрольний характер. Такий державний менеджмент, який можна охарактеризувати як безсистемний і суперечливий, не дає змоги коригувати незбалансованість ринків винограду, виноматеріалів і вина одночасно.

Для виноробної галузі України ситуація різко змінилася вже у 2014 році після втрати Криму. Розглянемо стан виноробної галузі у Одеській області (табл. 1).

На Одеську область тепер припадає 65,8% від загальної площі виноградників України, 60,5% від валового збору винограду, 60,3% від виробництва виноматеріалів, тоді, як до цього – близько 40%. Як показує аналіз, урожайність завжди була вища в Одеській області (лише у 2014 році стала нижча від загальнонаціональної на 2,8%).

Таблиця 1

Динаміка основних показників розвитку виноробної галузі в Україні і Одеській області за 2008–2014 рр. [1, 2]

Показники	Роки						
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Площа виноградників, тис га, <i>в Україні</i>	71,0	71,0	67,6	69,0	67,9	67,1	44,2
Площа виноградників, тис га, <i>в Одеській області</i> /% до показника по <i>Україні</i>	55,1/ 77,6	40,3/ 56,8	30,2/ 44,7	30,3/ 43,9	28,0/ 41,2	29,4/ 43,8	29,1/ 65,8
Урожайність, ц/га, <i>в Україні</i>	50,9	66,0	60,3	75,6	67,2	85,8	98,6
Урожайність, ц/га, <i>в Одеській області</i>	51,1/ 100,4	68,0/ 103,1	62,5/ 103,6	77,9/ 103,1	72,9/ 108,5	90,1/ 105,0	95,8/ 97,2
Валовий збір винограду, тис. тонн, <i>в Україні</i>	415,2	468,7	407,9	521,8	456,0	575,4	435,6
Валовий збір винограду, тис. тонн, <i>в Одеській області</i>	154,1/ 37,1	206,2/ 44,0	175,0/ 42,9	229,1/ 43,9	212,3/ 46,6	256,0/ 44,6	263,4/ 60,5
Виробництво виноматеріалів, млн дал, <i>в Україні</i>	26,6	31,1	30,7	25,1	23,0	28,3	15,1
Виробництво виноматеріалів, млн дал, <i>в Одеській області</i>	8,1/ 30,5	13,8/ 44,4	13,5/ 44,0	8,9/ 35,5	9,8/ 42,6	12,6/ 44,5	9,1/ 60,3

На даний час в Україні спостерігається процес зменшення обсягу виробництва виноматеріалів (на 50% у 2014 році у порівнянні з 2009 роком) і вина (на 80% у 2014 році у порівнянні з 2009 роком) внаслідок несприятливих погодних умов та зменшення площ насаджень виноградної лози. Так, обсяг насаджень у 2013 р. зменшився на 101 тис. га по відношенню до 1990 р., при цьому площа винограднику у плодоносному віці зменшилась у 2013 р. по відношенню до 1990 року на 86 тис га. Відповідно — й виробництво виноробної продукції. Якщо динаміка показників збирання та переробки винограду, виготовлення виноматеріалів є нестабільною, то обсяги виробництва виноградного вина взагалі характеризуються чіткою тенденцією до скорочення.

Лише за останні три роки виробництво виноградних вин знизилосся на 60,82%, досягнувши обсягу виробництва 2001 р. Найвищий темп падіння виробництва було зафіксовано у 2011 р. Тоді загальний обсяг виготовленої виноробної продукції знизився на 42,58%. У подальші роки ця тенденція продовжилася (у 2013 р. падіння виробництва становило 7,26%, а у 2012—26,43% порівняно з відповідними періодами у минулому) [1]. За даними Державної служби статистики України, за 6 місяців 2015 року, було вироблено на 10% більше ігристих вин, ніж за аналогічний період 2014 року [1]. Материкові підприємства скористалися нішею, що утворилася за відсутності кримських виробників.

Продукція виноробних підприємств є високоеластичною, тому нестабільність і явища кризового характеру на макрорівні безпосередньо впливають на діяльність виноробної галузі. Для прикладу розглянемо основні техніко-економічні показники ПрАТ «Болградський виноробний завод» за 2012–2014 роки, які зведено в таблиці 2.

Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) протягом 2012–2014 років зростає майже втричі. Проте цей приріст відбувався нерівномірно, а якщо урахувати рівень інфляції, то у 2014 році — приріст склав 25,92%. Проте динаміка є позитивною. Між тим, дані про обсяг реалізації не в повній мірі відображають реальну динаміку виробництва, оскільки у досліджуваній період суттєво змінились ціни на продукцію. У натуральному виразі приріст продукції був повільнішим і склав протягом 2012–2014 років 60%, тоді як у грошовому виразі — 94,6%. Це зростання відбувалося нерівномірно, склавши протягом 2013 року 13,7%, протягом 2014—40,7%. Тенденція зміни значення показників собівартості реалізованої продукції відповідає зміні значень показників реалізованої продукції. Від зміни цього основного показника залежать і багато інших техніко-економічних показників. У 2013 році у порівнянні з 2012-м роком приріст собівартості був майже вдвічі, а у 2014 році — ще на 44,28%, тобто мала місце позитивна тенденція збільшення виробничих витрат на одиницю продукції. Собівартість зростала випереджаючими темпами,

Секція 3. Економіка, організація і управління підприємствами

тоді як обсяг реалізації збільшився в 2,5 рази у 2013 році і на 26% у 2014 році. Це можна пояснити загальним подорожанням винограду та виноматеріалів, який, як ми зазначали вище, прийшовся на цей рік.

Таблиця 2

**Динаміка основних техніко-економічних показників діяльності ПрАТ
«Болградський виноробний завод» за 2012–2014 рр.**

Показники	Значення показника			Абсолютне відхилення (+, –)		Приріст %	
	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2013/ 2012	2014/ 2013	2013/ 2012	2014/ 2013
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.	9285	23399	29464	+14114	+6065	+152,00	+25,92
Валовий: прибуток (збиток), тис. грн.	(2625)	580	(3460)	+3205	-4040	+177,90	-696,55
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.	11910	22819	32924	+10909	+10105	+91,59	+44,28
Фінансовий результат від операційної діяльності: збиток, тис. грн.	(5717)	(6231)	(9850)	-514	-3619	-9,00	-58,08
Чистий фінансовий результат: збиток, тис. грн.	(12861)	(6248)	(9861)	+6613	-3613	+51,42	-57,83
Середньорічна вартість основних засобів, тис.грн.	6350	3611	4887	-2739	+1276	-43,13	+35,34
Рентабельність підприємства, %	-202,54	-173,03	-201,78	+29,51	-28,75	+14,57	-16,62
Фондовіддача, грн.	1,46	6,48	6,03	+5,02	-0,45	+343,84	-6,94
Фондомісткість, грн.	0,68	0,15	0,17	-0,53	+0,02	-77,94	+13,33
Середньоблікова чисельність персоналу, чол.	121	138	188	+18	+50	+14,05	+36,23
Фондозброєність, тис.грн./ особу	52,48	26,17	25,99	-26,31	-0,18	-50,13	-0,69

Відповідно, у 2012 році співвідношення собівартості до чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) становило близько 128%, 97,5% у 2013 році, та у 112% у 2014 році.

Протягом досліджуваного періоду валовий прибуток зростав не рівномірно, склавши -2625 тис. грн у 2012 році, 580 тис. грн у 2013 році (+178%) та -3460 тис. грн у 2014 році (-696,55%). Як вже зазначалося, у цьому році збільшилися виробничі витрати підприємства у зв'язку зі зростанням цін на сировину.

Рентабельність підприємства має від'ємне значення, оскільки діяльність є збитковою. Середньорічна вартість основних засобів протягом 2012–2014 років зменшилась на 43,13% у 2013 році, проте вже у 2014 році зросла на 35,34%. У 2013 році вартість ОЗ впала на 2739 тис. грн. за рахунок списання частини застарілого обладнання. У 2014 році основні засоби зросли на 1276 тис. грн. за рахунок їх переоцінки.

Зростання виробництва за стабільної вартості основних фондів можливе лише за умови підвищення виробничого навантаження на них. Так, коефіцієнт змінності на підприємстві зріс з 1,26 у 2012 році до 1,53 у 2013 і 1,62 у 2014 році, тобто на 28,5%. Зросла і ефективність використання обладнання. Наприклад, цикл бродіння шампанського в акрофорах суттєво зменшився за рахунок використання нових біотехнологій та прискорення біохімічних процесів.

Такий підхід дозволяє інтенсифікувати виробництво, не виходячи за межі старої виробничої бази. З одного боку, це дозволяє скоротити частку витрат на амортизацію обладнання, оптимізувати прибуток і показники фондомісткості, фондovіддачі та фондоозброєності. З іншого, призводить до посиленого зносу обладнання, частіших простоїв на ремонт, вимагає прийому на роботу додаткових робітників-наладчиків.

Оскільки основні засоби підприємства використовуються дуже інтенсивно, фондovіддача, відповідно, є високою і продовжує зростати. Якщо у 2012 році вона становила 1,46 грн, то вже у 2013 році зросла до 6,48 грн, або на 343,84%. Зростання відбувалося не рівномірно: зменшення показника на 6,94% відбулося у 2014 році. Окрім інтенсивності використання обладнання, значний вплив на показник фондovіддачі справив чинник подорожчання продукції.

Відповідно, протягом досліджуваного періоду фондомісткість на підприємстві швидко зменшувалась, впавши з 68 коп./грн. до 17 коп./грн.

Фондоозброєність демонструвала негативну динаміку, впавши 52,48 тис. грн. на робітника у 2012 році до 26,17 тис. грн. у 2013 та 25,99 тис. грн. у 2014 році. Падіння за три роки становило 50,47%, у тому числі у 2013 році – на 50,13%, у 2014 – на 0,69%. Така динаміка свідчить про зростання інтенсивності використання обладнання, що позитивно вплинуло на показники фондомісткості та фондovіддачі.

Як бачимо, фондовіддача на підприємстві досягає дуже високих показників, а фондомісткість і фондоозброєність мінімальних. Це дуже вигідно з точки зору сьогодення, однак зменшує резерв використання виробничих можливостей на майбутнє. Зі збереженням високих темпів зростання на підприємстві і у виноробній галузі загалом, вин завод може дуже швидко прийти в ситуацію, коли більше не зможе нарощувати виробництво. Слід зазначити, що вже сьогодні обмеженість виробничої бази значним чином спричинена недостатністю місця для нового обладнання та робітників. Підприємство знаходиться ще у радянських приміщеннях, чия вартість у складі основних фондів оцінена номінально. А побудувати нові цехи в сучасних умовах дуже дорого. Якщо виноробне обладнання окуповує себе дуже швидко, то з будівлями цей процес розтягнеться на роки. Тож для того, щоб втримати свої позиції на ринку, що демонструє стабільну тенденцію до зростання, ПрАТ «Болградський виноробний завод» вже зараз має залучати інвестиції в подальший розвиток виробничої бази, а також інтенсивніше використовувати свої нематеріальні активи, інтелектуальний капітал, насамперед — персонал.

Окрім основних техніко-економічних показників діяльності підприємства слід взяти до уваги питання матеріального забезпечення робітників — загальний фонд заробітної плати та середньорічну зарплату протягом досліджуваного періоду. Ці показники дозволять зробити висновок про ступінь зацікавленості робітників підприємства та причини плинності персоналу. Отже, приріст фонду оплати праці був меншим, ніж приріст обсягу реалізації і частка витрат на зарплату у структурі собівартості впала.

Як відомо, на заводі використовуються сезонні працівники переважно низької кваліфікації з відповідним рівнем оплати. Зі зростанням виробництва їхня питома вага збільшувалася. Якщо порівняти по роках співвідношення кількості працюючих на кінець року і середньооблікову кількість працюючих, то виявиться, що у 2012 році частка постійних працівників складала 88%, у 2013—84%, а у 2014 — вже 80%.

Незадоволеність значної частини робітників умовами праці призводить до високого обороту по звільненню, і, відповідно, до простоїв робочих місць. Не підлягає сумніву, що багато працівників за таких умов розглядають свою роботу як тимчасову, не прагнуть професійного зростання, працюють не на повну силу. У той же час, політика створення робочих місць на підприємстві є недосконалою, через що зростання продуктивності праці у грошовому вимірі було мінімальним, а у натуральному — майже не відбувалося.

Вочевидь, керівництво підприємства не вважає ці проблеми нагальними. В цілому ПрАТ «Болградський виноробний завод» працює стабільно, нарощуючи обсяг виробництва, хоча й з від'ємною рентабель-

ністю. Проте прибуток та інші показники діяльності заводу могли бути вищими, якби краще мотивувати робітників та провели оптимізацію окремих підрозділів. Слід зазначити, що виробничі потужності підприємства є обмеженими, а тому з часом гостро стане питання про інтенсифікацію виробництва та використання ефективних методик в управлінні.

Такі закономірності є характерними для більшості виноробних підприємств Одеського регіону.

Література

1. Державна служба статистики України <http://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Сайт Головного управління статистики в Одеській області [Ел. рес.]. – Режим доступу: <http://od.ukrstat.gov.ua/>

Секція 4. ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА

Андреева Вікторія Геннадіївна

*к.е.н., доцент кафедри економіки та фінансів підприємства
Київський національний торговельно-економічний університет
м. Київ, Україна*

Зубко Тетяна Леонідівна

*к.е.н., доцент кафедри економіки та фінансів підприємства
Київський національний торговельно-економічний університет
м. Київ, Україна*

КРИТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПІДХОДІВ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ СТІЙКОСТІ ЯК НАЙВАЖЛИВІШОГО ЕЛЕМЕНТА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Різні науково-практичні підходи до визначення поняття стійкості, а також її основних видів, обумовлюють необхідність уточнення категоріально-понятійного апарата, що дозволить використовувати більш ефективні механізми забезпечення фінансової стійкості підприємства.

У науці розглядається досить велика кількість підходів до визначення поняття «стійкість», що відрізняються залежно від виду та специфіки певної системи. Аналіз теоретичних підходів до визначення стійкості системи дозволив визначити, що більшість авторів акцентують увагу на здатності вертатися до попереднього або початкового стану, або зберігати певні властивості під впливом факторів [1, 2]. Тобто може існувати безліч комбінацій ознак і факторів систем, тому для кожного роду систем не існує єдиної, «універсальної» стійкості. Що стосується стійкості економічної системи, то вона визначається залежно від виду ознак і факторів кризи, виходячи з основних складових елементів її функціонування, до яких доцільно віднести: фінансово-економічну стійкість, соціальне благополуччя та екологічну рівновагу. Іншими словами, розгляд даної сукупності елементів у єдиному комплексі в рамках стійкого функціонування підприємства припускає, що поряд з фінансово-економічними характеристиками (такими як платоспроможність, прибуток, рентабельність) необхідно розглядати соціальні (рівень доходів, медичного забезпечення, освіти, тривалість життя) та екологічні параметри функціонування суб'єкта, які стають повноправними показниками, що оцінюють

ступінь стійкості функціонування підприємства. Фінансово-економічну стійкість доцільно виділити у якості доміантної відносно забезпечення ефективного функціонування підприємств, тому що саме вона створює відповідні умови для здійснення їх соціальної та екологічної діяльності.

Як відомо, первинними елементами організації є її підсистеми, а в системі фінансово-економічних відносин головні підсистеми — економічна та фінансова. Отже, необхідно дати визначення фінансової та економічної стійкості.

На основі аналізу основних науково-теоретичних підходів до трактування фінансової стійкості підприємств та формування її ключових показників, можна визначити найбільш загальні критерії її оцінки: високий рівень платоспроможності та ліквідності; відповідність структури джерел фінансування структурі активів; рівень прибутку та дивідендів; відповідність господарської діяльності нормативним узагальнюючим показникам; аналіз джерел формування капіталу і їх співвідношення; залишок або нестача джерел коштів для формування запасів або витрат [3, 4, 5]. На нашу думку, окремо кожна з наведених змістовних характеристик визначення фінансової стійкості є недостатньо обґрунтованою для того, щоб бути міцною й об'єктивною інформаційною базою для прийняття подальших управлінських рішень, тому що концентрує увагу тільки на одному напрямку забезпечення фінансової рівноваги на підприємстві. Доцільне об'єднання запропонованих підходів у єдину систему показників з метою підвищення ефективності її використання.

Що стосується економічної стійкості, то в цілому це стан динамічного розвитку суб'єкта господарювання, коли соціально-економічні параметри, що його характеризують, при будь-яких змінах зовнішнього та внутрішнього середовища зберігають положення економічної рівноваги.

Мирошниченко Т.С. [6] наводить визначення як економічної, так і фінансової стійкості. Під економічною стійкістю розуміються абсолютні або відносні зміни показників стану підприємства, господарська діяльність якого забезпечує виконання зобов'язань перед працівниками, організаціями, державою, завдяки достатнім доходам і відповідності витратам, тобто ефективності виробництва. А фінансова стійкість — це ефективне формування, розподіл і використання фінансових ресурсів, а платоспроможність виступає її зовнішнім проявом. У даному визначенні поняття економічної та фінансової стійкості досить чітко відділені й орієнтовані на оцінку, відповідно, стійкості основної діяльності та стабільності руху фінансових ресурсів. Даний підхід, на нашу думку, дозволяє не тільки визначити окремо ці два види стійкості, але й простежити їх тісний взаємозв'язок. Процес забезпечення основної діяльності прямо залежить від наявних фінансових ресурсів по видах їх формування, а ефективна основна діяльність, у свою чергу, дозволяє поповнювати

власні джерела фінансування за рахунок прибутку, зміцнює фінансову незалежність і дозволяє розширювати обсяги господарської діяльності.

Підтверджують цю думку й інші автори, які у своїх дослідженнях сутності економічної стійкості одним з елементів виділяють стан фінансів або фінансову стійкість [7, 8].

Тобто, оцінка та порівняння підходів до визначення понять фінансової та економічної стійкості різних авторів дозволяє підтвердити їх стійкий зв'язок і взаємовплив в процесі здійснення господарської діяльності, які неможливо розглядати друг без друга, так як ці дві складові є основою стійкого функціонування підприємств. З цього слідує, що фінансово-економічна стійкість підприємства – це найважливіший показник економічної безпеки підприємства, який характеризує властивість суб'єкта господарювання чинити опір негативному впливу зовнішніх і внутрішніх факторів у ході функціонування та розвитку за рахунок збереження задовільного фінансово-економічного стану, завдяки якому забезпечуються його структурна цілісність і можливість продовження основної діяльності.

Література

1. Усов А. В. Моделирование систем с распределенными параметрами: [моногр.] / Усов А. В., Дубов А. Н., Дмитришин Д. В. — Одесса: Астропринт. — 2002. — 664 с.
2. Артюхов В. В. Общая теория систем: Самоорганизация, устойчивость, разнообразие, кризисы. М.: Книжный дом «Либроком». — 2009. — 224 с.
3. Житний П. Є. Фінансова стійкість підприємства і її вплив на економічну безпеку регіону / П. Є. Житний, В. В. Тищенко // Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. — 2012. — № 1 (172). — С. 39–57.
4. Бланк И. А. Управление финансовой стабилизацией предприятия. — К.: Ника-центр. — 2003. — 469 с.
5. Крейнина М. Н. Финансовая устойчивость предприятия: оценка и принятие решений / М. Н. Крейнина // Финансовый менеджмент. — 2001. — № 2. — С. 12–19.
6. Мірошніченко Т. С. Основні поняття стійкості економічного розвитку / Т. С. Мірошніченко // Економічний вісник Донбасу. — 2011. — № 3 (25). — С. 37–41.
7. Бузько І. Р. Стратегічний потенціал і формування пріоритетів у розвитку підприємств: [монографія] / Бузько І. Р., Дмитренко І. Є., Сущенко О. А. — Алчевськ: Вид-во ДГМІ. — 2002. — 216 с.
8. Харчук Т. В. Характеристика економічної стійкості підприємства та її елементів / Т. В. Харчук // Вісник економіки транспорту і промисловості. — 2011. — № 34. — С. 332–335.

Секція 5. ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ

Фещенко Ольга Михайлівна

*к.т.н., доцент кафедри економіки підприємств
Дніпропетровський університет митної справи та фінансів
Навчально-науковий інститут «Фінансова-академія»*

Лисенко Владислав Едуардович

*студент групи ЕП 12-1
Дніпропетровський університет митної справи та фінансів
Навчально-науковий інститут «Фінансова-академія»
м. Дніпропетровськ, Україна*

ОБҐРУНТУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСТІ: РЕТРОСПЕКТИВИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Дніпропетровська область володіє колосальною сировинною базою, має розвинену інфраструктуру та кваліфікований персонал, є промисловим лідером України, тому є привабливою областю для інвестицій.

Дослідженням найважливіших питань інвестиційної привабливості регіонів присвячують наукові праці закордонні та вітчизняні вчені, зокрема: Бланк А. І., Ватченко О. Б., Жадько К. С., Фещенко О. М. та ін. [1–3]. Таким чином, в Україні в цілому, та Дніпропетровській області зокрема відбувається постійний процес вдосконалення теоретичних та методичних напрацювань з даної проблематики.

З метою визначення привабливості Дніпропетровської області для інвесторів проведено комплексну оцінку соціально-економічного розвитку регіону. Одною із головних особливостей Дніпропетровського регіону є його поліструктурність, саме тому при дослідженні функціонування регіону доцільно проаналізувати структуру зовнішньоекономічної торгівлі (рис. 1) [4]. З наведених даних визначено, що Дніпропетровська область у 2015 році зберегла позитивне сальдо торговельного балансу і має високий рівень розвитку за основними показниками економічного розвитку [4].

Регіональна політика Дніпропетровської області залучення інвестицій є чинником забезпечення соціально-економічного зростання та виступає засобом формування ринкового інституціонального середовища.

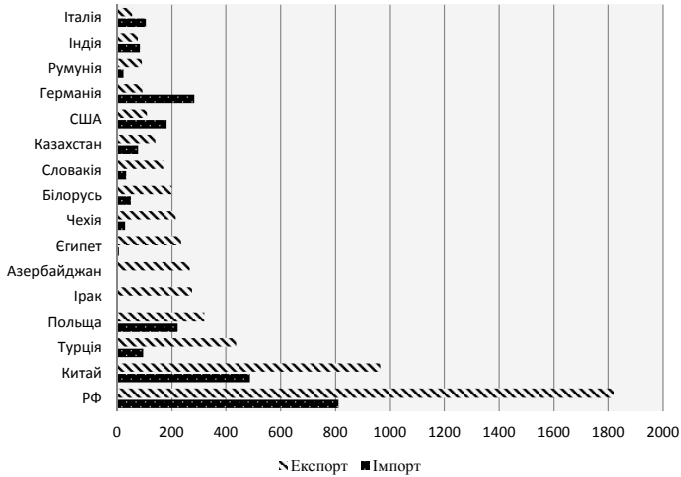

Рисунок 1. Структура зовнішньоекономічної торгівлі по Дніпропетровській області за січень–серпень 2015 року в млн дол. США

Розподіл обсягу прямих іноземних інвестицій по Україні (рис. 2) свідчить про створення сприятливих умов у Дніпропетровській області для ефективних вкладень в економіку регіону з-за кордону, тобто окрім плати за ризик, і можливість отримати економічну вигоду, яка задовольняє інвестора, що сприяє зростанню доходної частини чи скороченню ви-

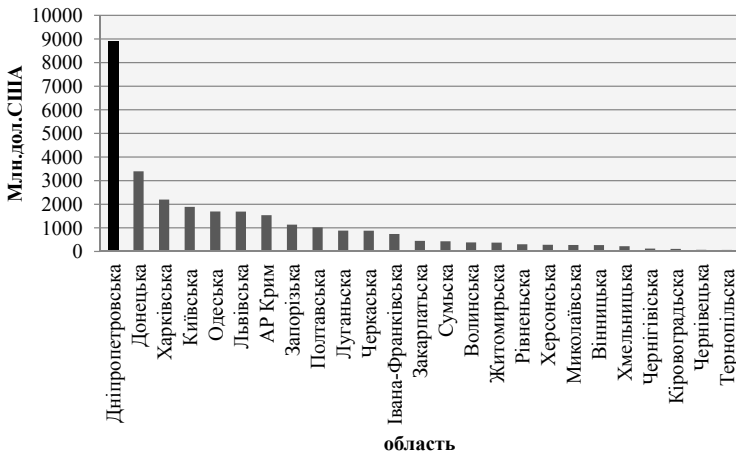

Рисунок 2. Розподіл обсягу прямих іноземних інвестицій по областям України 2015 р.

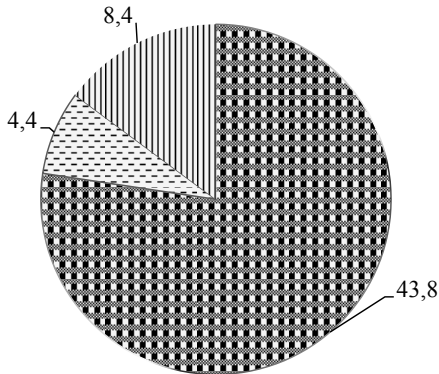
тратної частини регіонального бюджету [4]. Так, у січні – вересні 2015 року в економіку України іноземними інвесторами вкладено 3722 млн доларів прямих інвестицій [4]. Аналіз обсягу прямих інвестицій до Дніпропетровської області свідчить про значну кількість інвестицій (77%), внесених з Країн ЄС (рис. 3) [4].

Досліджуючи темпи зростання обсягу прямих іноземних інвестицій у Дніпропетровську область, слід звернути увагу на те, що кожного року є ряд областей, в яких відбулося скорочення надходжень інвестицій. Динаміка зростання інвестицій в Дніпропетровську область є не постійною та значно коливається і потребує детальних подальших досліджень динаміки темпу зростання інвестицій та аналізування їх потоку. Траєкторія темпів зростання обсягів прямих іноземних інвестицій України внаслідок диференціації регіональних темпів формує широкий потік, який міняє свій напрям з нерівномірною щільністю [5].

Основними країнами-інвесторами є Кіпр, Німеччина, Нідерланди, РФ, Австрія та Франція (рис. 4) [4].

Регіональна структура надходження інвестицій засвідчує, що більшість їх надходить до Дніпропетровської області, що свідчить про економічну розвиненість та найбільшу привабливість регіону для іноземних інвесторів.

Думки вчених [1–3] щодо проблем та бар'єрів активізації інвестиційної діяльності охоплюють великий спектр причин формування несприятливого інвестиційного середовища й потребує розроблення та реалізації інвестиційно-інноваційної політики.

■ Внесено з країн ЄС інвестицій (77% від загального обсягу акціонерного капіталу)

□ З інших країн світу (14.9% від загального обсягу)

▨ Із країн СНД (7.7% від загального обсягу)

Рисунок 3. Загальний обсяг прямих іноземних інвестицій (млрд. дол. США)

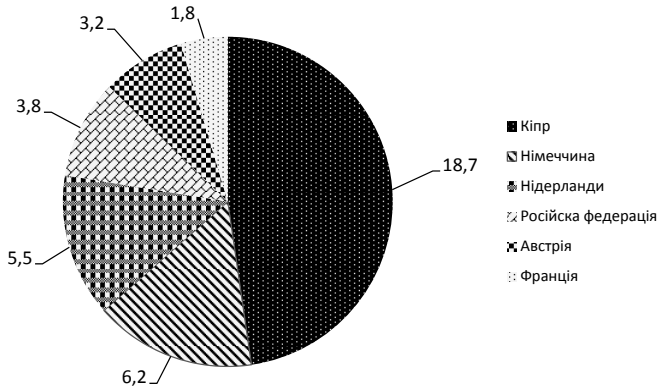

Рисунок 4. Огляд основних країн-інвесторів по Дніпропетровській області, на які припадає 83% від загального обсягу інвестицій (млрд. дол. США)

Таким чином, для суттєвих змін у напрямі залучення іноземних інвестицій, активізації інвестиційної діяльності та підвищенні дієздатності механізмів забезпечення сприятливого інвестиційного середовища у Дніпропетровській області необхідно зосередити увагу на використанні нових та ефективних інструментів планування й регулювання, формуючи підґрунтя для збереження і підвищення конкурентоспроможності економіки в цілому.

Література

1. Жадько К. С. Аналіз формування та використання виробничих потужності підприємства / Жадько К. С., Феценко О. М., Ратушна М. П. // Актуальні проблеми економіки та фінансів: збірник тез наукових робіт IV Міжнародної науково-практичної конференції (Київ–Санкт-Петербург–Відень), «30» листопада 2015 року / Фінансово-економічна наукова рада, 2015. — 136 с.
2. Феценко О. М. Застосування Моделі «Du Pont» В процесі факторного аналізу прибутковості підприємства / Феценко О. М., Присяжнюк О. М. // Міжнародний науковий журнал International scientific journal, 2015.
3. Ватченко О. Б. Аналіз соціально-економічного розвитку Дніпропетровської області / Ватченко О. Б., Лежньова А. В., Феценко О. М. // Культура народів Причорномор'я Кримський науковий центр НАН України і МОН України, 2013.
4. Інтернет ресурс <http://www.dia.dp.ua>
5. Концепція Державної цільової економічної програми розвитку інвестиційної діяльності на 2011–2015 роки: Розпорядження КМУ від 29 вересня 2010 р. № 1900-р. — Режим доступу: [// www.rada.gov.ua](http://www.rada.gov.ua).

Мартишев Павло Андрійович
аспірант Інституту економіки та прогнозування НАН України
м. Київ, Україна

ПОЛІТИЧНІ ІНСТРУМЕНТИ ЗАХИСТУ АГРОПРОДОВОЛЬЧОГО СЕКТОРА ВІД НЕСПРИЯТЛИВИХ НАСЛІДКІВ ВОЛАТИЛЬНОСТІ СВІТОВИХ ЦІН

В статті розглядаються сучасні тенденції цінової нестабільності на світовому ринку продовольства, її причини та наслідки для національних виробників, дається перелік політичних інструментів щодо боротьби з волатильністю світових цін.

Ключові слова: сільське господарство, волатильність, аграрна політика.

Актуальність даної теми обумовлена тим, що поточний етап агропродовольчого розвитку характеризується нестабільністю кон'юнктури світового ринку. Низькі цінові коливання є небезпечними як з огляду на необхідність підтримання життєздатності фермерських господарств (низькі ціни), так і забезпечення продовольчої безпеки (високі ціни). В умовах значної цінової волатильності зростає невпевненість інвесторів і виробників щодо доцільних напрямів розвитку виробництва. [1, с. 10]

Для успішного подолання негативних наслідків цінових коливань вкрай важливо з'ясувати **причини волатильності**. Експерти Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН (ФАО) аналізують виникнення цінових коливань у коротко-, середньо- та довгостроковій перспективі. Зокрема, у *короткостроковому* періоді виокремлюються такі основні причини посилення волатильності цін на аграрну продукцію: коливання пропозиції (обсягу врожаїв) на ринку, зміна еластичності попиту, торгівельна політика країн та спекулятивні операції на біржах.

У *середньостроковому* періоді пояснення поточної динаміки світових цін пов'язане з тим, що продовольчі кризи в світі відбуваються з певною періодичністю. Високі ціни викликають прилив інвестицій та розвиток нових технологій. Імпульсом для зростання ділової активності зазвичай є раптовий стрибок внутрішніх цін, викликаний низьким об'ємом поставок продовольства у певний період. [2, с. 24–25]

Для ілюстрації цінової динаміки світового ринку та важливості впливу глобальних економічних та політичних факторів проаналізуємо історичні значення цін на озиму пшеницю у США починаючи з початку ХХ ст.

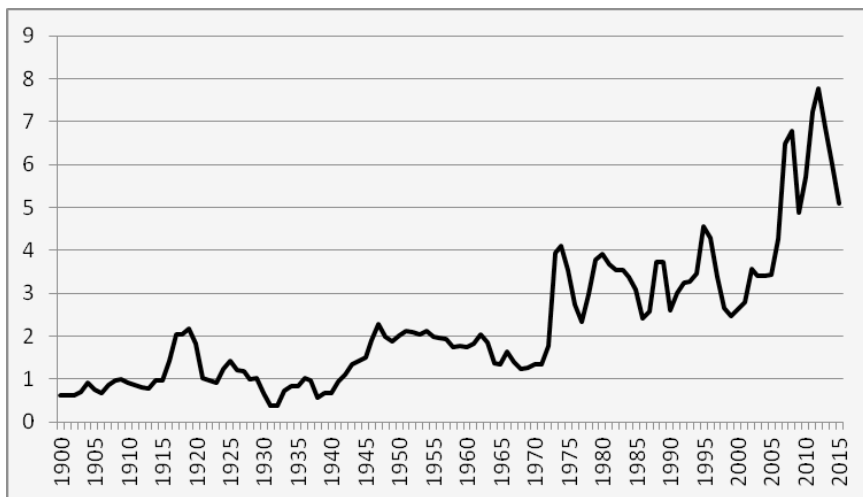

Рис. 1. Динаміка закупівельних цін на пшеницю у США (1900–2015 рр.), \$/бушель

Джерело: <http://www.ers.usda.gov/data-products/wheat-data.aspx>

На графіку бачимо, що починаючи з 1970 рр. рівень цін та їх нестабільність підвищувалися. Великі цінові стрибки або серія коливань співпадають із значними політичними катаклізмами: світові війни, післявоєнна відбудова Європи, нафтова криза 1973 року, промислове зростання Китаю. Показник середньоквадратичного відхилення цін зріс з 0,53 \$ до 1,45 \$, сигналізуючи про підвищення ризиків для учасників ринку.

Останнє пояснення зростання волатильності агропродовольчих цін припускає, що дана тенденція є попереднім сигналом про нестачу продовольчих товарів у довгостроковій перспективі. Згідно даної гіпотези, світ знаходиться на заключному етапі довгого періоду структурного перевиробництва на міжнародних ринках сільськогосподарської продукції, який став можливим завдяки екстенсивному використанню дешевих природних ресурсів (нафти, води, біорізноманіття, землі, фосфатів). Забруднення навколишнього середовища, вичерпання запасів прісної води та корисних копалин, зниження біорізноманіття разом з тривалим недофінансуванням сільськогосподарських досліджень роблять прогноз щодо зростання цін реалістичним.

Волатильність має чотири основних типи негативного впливу: підвищення бідності населення; зниження інвестиційної діяльності виробників; макроекономічний вплив; вплив на політичні процеси. [3, с. 16]

В практиці сучасної аграрної політики існують наступні інструменти боротьби з наслідками коливань світових цін:

1. Підвищення ефективності функціонування ринків в часі та просторі: розвиток інформаційних систем, транспортної та комунікаційної інфраструктури; підвищення конкуренції на внутрішньому ринку; підвищення потужності сховищ приватного сектору завдяки спрощеному доступу до фінансування; сортування продукції по якості, стандартизація.

2. Застосування тарифних та нетарифних інструментів зовнішньої торгівлі: встановлення гнучких або фіксованих митних ставок, квот, експортних податків, субсидій, ліцензій.

3. Надання фінансових продуктів виробникам: страхування врожаю/худоби (на основі індексів); страхування комерційних ризиків (хеджування); створення позичково-зберігальних асоціацій.

4. Стимулювання інвестицій у сільське господарство: збільшення внутрішнього виробництва продовольства; диверсифікація продовольчих систем і підвищення їх здатності до відновлення; підвищення врожайності на місцях; системи зберігання продовольства на всіх рівнях, включаючи рівень громад.

5. Коректна система державних інтервенцій: створення буферних запасів; схеми цінових коридорів для експорту та імпорту; стабілізація внутрішніх цін.

6. Підвищення продуктивності дрібних та середніх виробників: здатність фермерських систем до відновлення; адресні субсидії у вигляді споживчих факторів (насіння, добрив); виробництво для внутрішнього споживання.

7. Соціальний захист вразливих домогосподарств: грошові та продовольчі перекази; програми шкільного харчування; підвищення зайнятості серед сільських жителів, що не займаються сільським господарством. [2, с. 67]

Слід зазначити, що застосування даних інструментів має бути вибіркоким. При прийнятті рішень уряд має враховувати ряд індивідуальних характеристик країни, зокрема:

- рівень самозабезпечення країни продовольством;
- макроекономічні показники;
- ступінь інтеграції національного ринку у глобальне економічне середовище (наявність обмежень торгівлі, обсяг експорту та імпорту, участь у міжнародних економічних об'єднаннях і т.д.);
- місткість національного ринку, його монополізованість, наявність виробничої, транспортної та інформаційної інфраструктури;
- природно-кліматичні фактори (нестабільність клімату, наявність природних ресурсів).

Підсумовуючи вищезазначене, зазначимо, що проблема волатильності цін на світових агропродовольчих ринках з часом буде лише посилюватися, враховуючи зростання кількості населення та виснаження

ресурсного потенціалу планети. Таким чином, впровадження раціональної політики, спрямованої на боротьбу з наслідками цінових коливань набуває першочергового значення. Методичні аспекти здійснення даної політики є актуальним матеріалом для подальших наукових досліджень.

Література

1. Шубравська О.В., Молдаван Л.В., Пасхавер Б.Й. Агропродовольчий розвиток України в контексті забезпечення продовольчої безпеки: кол. моногр. за ред. д-ра екон. наук О.В. Шубравської; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України». — К., 2014. — 456 с.
2. Волатильность цен и продовольственная безопасность. Доклад группы экспертов высокого уровня по вопросам продовольственной безопасности и питания, ГЭВУ, 2011 г.
3. The State of Food Insecurity in the World: how international price volatility affect domestic economy and food security? FAO, Rome, 2011.
4. <http://www.ers.usda.gov/data-products/wheat-data.aspx>

Лохман Н.В.

кандидат економічних наук,

доцент кафедри економіки підприємства

Донецького національного університету економіки та торгівлі

імені Михайла Туган-Барановського

Романюк К.К.

студентка 3-го курсу

Донецького національного університету економіки та торгівлі

імені Михайла Туган-Барановського

м. Кривий Ріг, Україна

РЕЗЕРВИ ЗНИЖЕННЯ ПОТОЧНИХ ВИТРАТ ПІДПРИЄМСТВА ПАТ «ЄМЗ» ЯК ОСНОВИ ЙОГО ЕФЕКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Діяльність будь-якого підприємства завжди пов'язана з певними витратами матеріальних, трудових, інформаційних, грошових та інших ресурсів на виготовлення, зберігання, транспортування, сортування, пакування, фасування та реалізації товарів. Сукупність всіх цих витрат складають поточні витрати підприємства. Поточні витрати відіграють важливу роль в економіці будь-якого суспільства. Поточні витрати охоплюють усі сторони життя людей, усі стадії суспільного виробництва, формують систему кругообігу доходів та продуктів суспільства й впливають на величину собівартості та на розмір фінансового результату. В зв'язку з цим зростає роль ефективного управління поточними витратами підприємства [3, с. 56].

Актуальність обраної проблеми обумовлена тим, що в теперішній час важливе значення в процесі господарської діяльності підприємств, діючих на ринку України, має проблема зменшення та оптимізації витрат поряд з підвищенням якості продукції. У жорстких умовах економіки країни виживає підприємство, яке пропонує конкурентоспроможну продукцію. Основним фактором конкурентоздатності продукції є достатньо низький рівень ціни, який досягається при ефективному управлінні витратами підприємства.

Вивченню теорії витрат приділено багато уваги у працях вітчизняних і зарубіжних вчених, таких як Грещак М. Г., Коцюба О. С., та Турило А. А. Проблеми обліку, аналізу та управління витратами знаходяться в полі зору таких науковців: Ковальчук І. В., Турило А. М., Кравчук Ю. Б., Череп А. В.

Метою роботи є підвищення ефективності управління поточними витратами підприємства шляхом використання резервів їх зниження на металургійному підприємстві ПАТ «ЄМЗ».

Об'єктом дослідження є процес формування і розподілу поточних витрат підприємства та їх вплив на фінансові результати.

У наш час при аналізі фактичної собівартості продукції, що випускається, при виявленні резервів і економічного ефекту від її зниження використовується розрахунок по економічним факторам, які відображають основні напрямки роботи колективів підприємств по зниженню витрат на виробництво: підвищення продуктивності праці, впровадження передової техніки і технології, краще використання обладнання, здешевлення закупівель і краще використання предметів праці [5, с. 230]. Виявлення резервів зниження витрат на виробництво продукції повинно спиратися на комплексний техніко-економічний аналіз роботи підприємства:

- вивчення технічного та організаційного рівня виробництва;
- використання виробничих потужностей і основних фондів, сировини і матеріалів, робочої сили, господарських зв'язків.

Вдосконалення матеріально-технічного постачання і використання матеріальних ресурсів знаходить відображення в зменшенні норм витрат сировини і матеріалів, зниженні їхньої собівартості [4, с. 152].

Для вирішення існуючих проблем на ПАТ «ЄМЗ» у сфері управління витратами, як основи ефективної діяльності підприємства, потрібно внести певні зміни в загальний підхід до управління поточними витратами. За бухгалтерським обліком, поточні витрати підприємства включають: фінансові витрати, адміністративні витрати, витрати на придбання та реалізацію товарів, тобто повну їх фактичну собівартість, яка включає в себе такі категорії як: матеріальні витрати, амортизаційні відрахування та витрати на оплату праці. [2, с. 140]. Розглянемо можливість оптимізації поточних витрат на металургійному підприємстві ПАТ «ЄМЗ» за результатами бухгалтерського обліку. Для цього проаналізуємо дані витрат підприємства за два роки, які наведені в таблиці 1.

Проаналізувавши дані за 2013–2014 р.р. на основі форм звітності підприємства ПАТ «ЄМЗ», спостерігаємо постійне зниження обсягу матеріальних витрат та значне зниження амортизаційних відрахувань. У 2014 році обсяг матеріальних витрат зменшився на –802689 тис.грн., а тепм зміни склав 92,68%. Витрати на оплату праці та інші операційні витрати у порівнянні з 2013 роком значно зросли у 2014 році на 7379 тис.грн та 1592297 тис.грн відповідно. Однак амортизаційні відрахування в 2014 році зменшились на –507610 тис.грн. Отже, висока собівартість продукції знижує конкурентоспроможність підприємства та змушує керівників шукати причини й резерви її зниження. Матеріальні витрати займають значну питому вагу в структурі собівартості продукції та витрат підприємства в цілому (від 60% до 75% залежно від галузі економіки), тому дослідження матеріальних витрат та подальше виявлення резервів їх скорочення є найбільш доцільним. Резерви скорочення цехових і загаль-

нозаводських витрат на ПАТ «ЄМЗ» полягають, передусім, в зменшенні чисельності апарату управління та в економії на управлінських витратах. Економія на управлінських витратах обумовлює фактичне зниження собівартості, яка розраховується по типовому переліку факторів: підвищення технічного рівня виробництва, вдосконалення організації виробництва і праці та зміна обсягу і послуг, що надаються (рисунок 1).

Таблиця 1

**Структура поточних витрат ПАТ «ЄМЗ»
за елементами в 2013–2014 рр.**

Показники	Од. вим.	2013 рік	2014 рік	Відхилення, +/-	Темп зміни, %
Адміністративні витрати	тис.грн	228550	138976	-89574	60,80
Витрати на збут	тис.грн	356467	393990	+37523	110,52
Собівартість реалізованої продукції, з них:	тис.грн	12299795	10996875	-1302920	89,40
матеріальні витрати	тис.грн	10972516	10169827	-802689	92,68
амортизаційні відрахування	тис.грн	854299	346689	-507610	40,58
витрати на оплату праці	тис.грн	472980	480359	+7379	101,56
Інші операційні витрати	тис.грн	311033	1903330	+1592297	611,94

Таким чином, зниження витрат виробництва та собівартості продукції є однією з основних умов зростання прибутку підприємства, підвищення рентабельності та ефективності його роботи. Значного зниження собівартості продукції не можна досягти без зниження частки матеріальних витрат, яка є найбільшою в операційних витратах промислових підприємств. Необхідність дослідження матеріальних витрат полягає якраз у пошуку резервів зниження собівартості продукції промислових підприємств за рахунок ефективного використання матеріальних ресурсів. Цього можна досягти за рахунок: повного й своєчасного забезпечення підприємства матеріальними ресурсами необхідної якості, зменшення витрат під час їх перевезення та зберігання, поліпшення їх використання; скорочення до мінімуму відходів; своєчасного та повного використання резервів підприємства тощо, але у сучасних умовах, підприємству важко шукати оптимальні резерви зниження витрат, так як підприємство знаходиться на грані банкрутства через тотальну економічну кризу, воєнні дії, політичну нестабільність та соціальну ситуацію, що склалася в цілому на Україні.

Рис. 1. Резерви скорочення поточних витрат на ПАТ «ЄМЗ»

Список використаної літератури

1. Грещак М. Г. Управління витратами: Навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. / Грещак М. Г., Коцюба О. С. — К.: КНЕУ, 2012. — 131 с.
2. Ковальчук І. В. Економіка підприємства: Навч. посіб. — К.: Знання, 2008. — 679 с.
3. Турило А. М. Управління витратами підприємства: Навч. посіб. / Турило А. М., Кравчук Ю. Б., Турило А. А. — К.: Центр навчальної літератури, 2006. — 120 с.
4. Фандель Г. Теорія виробництва і витрат / Пер з нім.: за ред. М. Г. Грещака. — К.: Таксон, 2010. — 520 с.
5. Череп А. В. Управління витратами суб'єктів господарювання. Ч. 2: Монографія / Череп А. В. — Харків: ВД «Інжек», 2006. — 360 с.

Кочарян Інна Сергіївна

к.е.н., доцент, перший проректор

Київського національного університету театру,

кіно і телебачення ім. І.К. Карпенка-Карого

м. Київ, Україна

ОБГРУНТУВАННЯ СТУПЕНЮ ПРОПОРЦІЙНОСТІ В ПЛАНУВАННІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З ВИЩОЮ ОСВІТОЮ

Одним із пріоритетних напрямків світової державної політики в сфері вищої освіти є модернізація управління, пошук нових, відкритих і демократичних моделей управління. На цьому наголошується в Державній національній програмі «Освіта» («Україна XXI століття») і, в Національній доктрині розвитку освіти в Україні в XXI столітті. Пріоритетними напрямками діяльності управлінських структур сьогодні й на перспективу має стати становлення системи вищої освіти в умовах ринкових відносин і забезпечення її розвитку з урахуванням кардинальних змін в організаційно-економічних, правових, соціально-психологічних відносинах, що склалися як у ній, так і в суспільстві в загалом [1, 2].

Підтримка відповідності між підготовкою фахівців з вищою освітою і потребою в них галузей економіки (видів економічної діяльності) і населення є важливою проблемою в системі державного регулювання, яка є підставою узгоджень загальнодержавних інтересів з інтересами людини, з одного боку, та з інтересами вищих навчальних закладів, — з іншого.

Суть визначення попиту і пропозиції фахівців з вищою освітою і балансової ув'язки полягає в тому, що попит є елементом загальної потреби галузей економіки і населення в фахівцях, а пропозиція фахівців, — часткою загального ринку праці. В сучасних умовах ринкової орієнтації потрібна нова модель визначення потреби в фахівцях з вищою освітою, яка би враховувала розвиток ринкових відносин у суспільстві.

Задля підтримання рівноваги між чисельністю випускників та потребами ринку праці актуальним залишається внесення зміни в систему планування і прогнозування структури підготовки кадрів з вищою освітою, а також необхідність орієнтувати вищі навчальні заклади на підготовку фахівців відповідно до попиту на ринку праці України.

З огляду на це нагальним є питання удосконалення методології та методів визначення потреби у фахівцях з вищою освітою, обґрунтування специфіки прогнозування потреби у фахівцях на макрорівні відповідно до попиту на ринку праці і ринку освітніх послуг [3].

Удосконалення процесів управління вищою освітою передбачає обов'язкове покращення планування, зокрема макроекономічного, як основної і найбільш складної функції управління. Планування, в свою чергу, має базуватись на сучасних методах, що дозволять отримати оптимальні рішення. В зв'язку із цим у кожній конкретній ситуації необхідно обґрунтувати чи розробити такий метод розв'язання планової задачі, який забезпечить найбільший ефект. Ефективність реалізації складних задач управління підвищується за рахунок використання засобів економіко-математичного моделювання та обчислювальної техніки.

Основою розробки та вдосконалення макроекономічного планування та прогнозування підготовки фахівців і розвитку вищої освіти є державна політика в цій сфері.

Аналіз існуючої системи макроекономічного планування та основних теоретичних розробок у сфері вищої освіти показав, що потреба суб'єктів господарської діяльності по багатьом спеціальностям не задовольняється, в той час, як існує багато спеціальностей, за якими кількість підготовлених фахівців значно перевищує потребу економіки. При цьому навчальні потужності багатьох вищих навчальних закладів використовуються частково. Тобто основна мета системи вищої освіти — забезпечення фахівцями суб'єктів господарської діяльності досягається далеко ні в повній мірі.

Така ситуація ставить перед макроекономічним плануванням вищої освіти важливу та складну проблему розробки таких планів підготовки фахівців, у яких би в максимальній мірі задовольнялися потреби національної економіки у відповідних фахівцях. В нинішніх умовах, навіть при недостатньому фінансуванні вищої освіти, необхідно прагнути до розробки таких планів, які в однаковій мірі задовольняють потреби у фахівцях, тобто максимально підвищити пропорційність забезпечення фахівцями різних спеціальностей. Для вимірювання ступеню пропорційності (комплектності) підготовки фахівців може розглядатися відношення X/P для всієї множини спеціальностей,

де: X — план підготовки фахівців;

P — потреба економіки у фахівцях на даний період.

Цей вираз визначає ступінь, в якому розроблений план підготовки фахівців задовольняє реальну потребу економіки.

У нинішній ситуації це відношення суттєво відрізняється для різних спеціальностей. Для таких спеціальностей підготовки, як правознавство, економіка та багато інших, цей показник суттєво перевищує 1, тобто $X > P$, а показник $X - P$ відображає кількість фахівців, яких вища освіта підготувала понад існуючу потребу економіки.

В той же час, для інших спеціальностей цей показник значно менше 1, тобто величина $P - X$ відображає кількість фахівців, яких система вищої освіти не підготувала для задоволення потреб економіки.

Введемо відношення $\{X_i / P_i\}$, $i = \overline{1, m}$, де m – кількість спеціальностей, яка характеризує міру задоволення потреби P_i економіки у фахівцях i -ої спеціальності.

Оскільки рівень забезпечення фахівцями всієї множини спеціальностей визначається спеціальністю з найменшим відношенням X/P , то максимізація найменш забезпеченої спеціальності приводить до підвищення рівномірності забезпечення всієї системи.

Це дозволяє обґрунтувати цільову функцію задачі планування підготовки фахівців, яка матиме вид

$$\min_{i=1,m} \{X_i / P_i\} \rightarrow \max.$$

Із застосуванням обґрунтованої цільової функції, сформулюємо задачу планування підготовки фахівців: знайти такі планові обсяги підготовки фахівців кожної спеціальності, при яких не буде перевищена загальна навчальна потужність з підготовки кожної спеціальності, сумарні річні витрати на підготовку фахівців не перевищать річний обсяг фінансування, або бюджет, вищої освіти, а ступінь задоволення потреби досягне максимального значення.

Література

1. Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття»): Затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 3 листопада 1993 р. № 896. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.kmu.gov.ua
2. Національна доктрина розвитку освіти: Затв. Указом Президента України від 17 квіт. 2002 р. № 347 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.kmu.gov.ua.
3. Методичні рекомендації щодо визначення потреби у фахівцях із повною вищою освітою. Практично-методичне видання / Уклад. НДІ праці і зайнятості населення Мінпраці та НАН України. – К.: Соцінформ, 2004. – 43 с.

Секція 6.

ЕКОНОМІКА ПРАЦІ І УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

Федотова Т. А.

к.э.н., доцент,

Масловская Н. П.

*Днепропетровский национальный университет имени О. Гончара
Г. Днепропетровск, Украина*

ПРОБЛЕМА «ТЕНЕВОГО» РЫНКА ЗАНЯТОСТИ В УКРАИНЕ

С Развитием рыночных отношений в Украине проявилась негативная тенденция в сфере использования труда.

В последнее десятилетие в Украине работодатели стали использовать наемный труд работников без официального трудоустройства. [1]

Проблема заключается в том, что сегодня и работодателю, и работнику выгодно работать на теневом рынке труда. Такая занятость в некоторой степени сохраняет трудовой потенциал государства, помогает решить проблему доходов населения и даже простому выживанию части населения. Однако, это приводит к истощению трудовых ресурсов страны, усилению диспропорции в экономике, снижению уровня поступлений налогов в целом. [2]

Работая на работодателя не официально, сотрудник подвергается угрозе не выполнения гарантий законодательства.

К основным нарушениям трудовых прав в «теневой экономике», относятся следующие:

- нет записи о трудоустройстве в трудовой книжке, следовательно, теряется трудовой стаж, отсутствие которого может стать большой проблемой, например, чтобы занять соответствующую должность, получить доплаты за выслугу лет и т.д.;
- за сотрудника не выплачиваются страховые взносы и налоги с заработной платы, следовательно, он не сможет получить страховые выплаты из соответствующих фондов при наступлении страхового случая;
- трудовые обязанности работника устанавливаются произвольно, что приводит к перегрузке работника без соответствующей компенсации;

- режим работы устанавливается работодателем произвольно, например, сотрудник обрабатывает неполный рабочий день или неполную рабочую неделю, или же наоборот, он систематически работает сверхурочно, также без надлежащей компенсации;
- оплату труда работодатель устанавливает произвольно и очень часто занижаются расценки, нарушает срок выплаты заработной платы;
- также практикуют принятие на работу на условиях испытательного срока. Однако через три месяца работнику объявляют, что в его услугах не нуждаются, при этом заработную плату не выплачивают за отработанные месяцы, хотя в соответствии с трудовым законодательством, ему обязаны выплатить за каждый отработанный день. [3, 4, 11]

Этот перечень может быть продолжен. Когда трудовые отношения не оформлены юридически, неконтролируется расширение прав работодателей и ограничиваются трудовые права работников.

По мнению экспертов, это связано с недоработанной налоговой системой и системой оплаты единого социального взноса, а также с несовершенным пенсионным законодательством. Они считают, что необходимо провести пенсионную реформу, чтобы в Украине начисление пенсии осуществлялось с официальной зарплаты работника непосредственно на его пенсионный счет. Ведь тогда сам работник будет кровно заинтересован в официальной зарплате. [5, 10]

Правительство Украины пытается бороться с теневым рынком труда. Для этого приняли законопроект «О реформировании общеобязательного государственного социального страхования и легализации фонда оплаты труда». В соответствии с этим законом, была снижена ставка ЕСВ, но для того, чтобы оплачивать ЕСВ по льготной ставке (16,4%) в 2015 году работодателю надо было минимум на 30% повысить среднюю зарплату по предприятию, а также чтобы страховой платеж на одного работника в сумме был не менее 700 грн. и др.

Эти меры были направлены, чтобы вывести зарплаты из тени, но работодателям не выгодно повышать зарплаты работникам, чтобы снизить ставки оплаты ЕСВ. Хоть это и не одобряется законом, но выдача зарплат наличкой выгодней для предпринимателя, чем предложение Кабмина о сниженной ставке ЕСВ. Поэтому изменения, внесенные в законодательство не изменят ситуацию. [6, 7, 8, 9]

В последние годы при сложной экономической ситуации в стране, когда большой уровень безработицы и низкий уровень оплаты труда, рынок «теневой» занятости широко распространен, а наемные работники вынуждены принимать условия работодателя, при этом, они лишены всех социальных гарантий, которые предусмотрены трудовым законодательством.

Література

1. http://studbooks.net/58173/pravo/sovremennye_tendentsii_rynka_truda_v_ukraine
2. http://www.razlib.ru/delovaja_literatura/buhuchet_nalogooblozhenie_upravlencheskii_uchet_samouchitel/p2.php
3. <http://ubr.ua/finances/macroeconomics-ukraine/zarplaty-v-2015-godu-ostanutsia-v-teni-ekspert-324547>
4. <http://obozrevatel.com/politics/49256-tenevoj-rynok-truda-po-prezhnemu-populyaren-ekspertyi.htm>
5. <http://www.kdconsulting.com.ua/company-news/149/index.html>
6. http://zn.ua/ECONOMICS/deputaty-i-kabmin-dogovorilis-ostavit-uproschenku-i-snizit-esv-na-40-199256_.html
7. http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T140077.html
8. <http://vialex.com.ua/content/reformirovanie-obshcheobyazatel'nogo-gosudarstvennogo-social'nogo-strahovaniya-i-legalizacii>
9. http://www.business.ua/opinions/Zarplaty_v_Ukraine_na__god_ostanutsya_v_teni__ekspert-222092/
10. http://studopedia.ru/3_190019_ponyatie-trudovogo-dogovora-i-ego-harakteristika-v-sovremenniy-period.html
11. <http://www.studfiles.ru/preview/2299226/page:9/>

Секція 7. МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА

Сорочан Вікторія Олегівна
*аспірант кафедри міжнародної економіки та туризму
Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського
м. Кривий ріг, Україна*

ЕТАПИ РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

В останні роки кількість публікацій з питань розвитку промислового туризму значно зросла, однак, до сьогодні в науковій літературі відсутні комплексні дослідження розвитку промислового туризму в Україні. Таким чином, визначення етапів розвитку промислового туризму в Україні обумовлює актуальність дослідження.

Розвиток промислового туризму в Україні можна розглядати у взаємозв'язку із розвитком освіти, а саме національно-культурним відродженням в Україні, що супроводжувалось зростанням інтересу освіченої частини населення до мови свого народу, його історії, культурної спадщини тощо. Підґрунтям для визначення етапів розвитку промислового туризму в Україні та їх характеристик стали наукові праці українських вчених з питань розвитку освітньої політики в Україні в умовах національно-культурного відродження, серед яких: М. Марчук, О. Костюкова, О. Перепелиця, М. Рождественський, А. Поляков, П. Духно, П. Тихонова, Л. Миловидов, Р. Черановський, Ф. Гофман, М. Година та інші.

Аналіз теоретичних [1–15] джерел з дозволяє виділити 5 етапів у процесі розвитку промислового туризму:

I етап – пізнавальний (друга половина XVIII – перша половина XIX ст.). Даний етап характеризується зростанням інтересу людей до навколишнього життя, історії рідного краю; починають проводитися перші екскурсії, екскурсійні прогулянки у природу, а також до поміщицьких мануфактур, майстерень ремісників та інших виробничих підприємств.

II етап – дослідний (середина – кінець XIX ст.) екскурсійні прогулянки у природу, а також до поміщицьких мануфактур, майстерень ремісників та інших виробничих підприємств розглядались як ідея народного виховання.

III етап — організаційний (90-і рр. XIX ст. — 1930 р.). У зв'язку з величезними зрушеннями у сфері промислового виробництва, що сталися після проведення реформи 1861 р., набувають розвитку виробничі екскурсії на заводи, шахти, рудники, телефонні станції, телеграфи, типографії тощо. Починають застосовуватися цикли екскурсій з метою більш поглибленого вивчення тієї чи іншої галузі.

IV етап — радянський (середина-кінець XX ст.). Пріоритетною екскурсійною тематикою була виробнича. Екскурсійні установи, виконуючи рішення партійних з'їздів, широко пропагували перші досягнення соціалістичного будівництва. Екскурсійний матеріал доповнювався політичним змістом, включивши розповідь і показ підприємств передового будівництва, вітчизняного машинобудування, заводів, вищих навчальних закладів, науково-дослідних та проектних установ, організацій охорони здоров'я, культури тощо.

V етап — сучасний (початок XIX ст. — теперішній час). Створення комплексних програм турів та екскурсій до об'єктів промислового туризму стають невід'ємним наочним доповненням при вивченні спеціальних навчальних дисциплін у вищих навчальних закладах. Серед основних напрямів розвитку промислового туризму на сучасному етапі є: промислово-навчальний; промислово-пізнавальний; промислово-науковий; промислово-професійний; промислово-діловий; промислово-економічний; промислово-спортивний; промислово-екологічний; промислово-культурологічний.

Отже, розвитку промислового туризму в Україні сприяли: навчально-виховний процес в школах, технікумах, вищих навчальних закладах — робота педагогів-вихователів спрямовувалася на пошук нових методів виховання, одним з таких методів стала екскурсія та екскурсійні прогулянки, що були спрямовані не на просте споглядання і розвагу, а, насамперед, на визначення цінності краю з точки зору природних особливостей, наявності корисних копалин, розвитку продуктивних сил, історико-культурної спадщини, умов життя населення, тощо; розширення мережі закладів професійної освіти — організація фахових екскурсій для студентів технічних, військових та духовних навчальних закладів; освітня політика радянської влади — екскурсія як метод навчання в школах та вищих навчальних закладах мала особливу тематику — виробничу, організовувались екскурсії до провідних виробничих підприємств; розширення мережі туристичних операторів та агентств — організація турів та екскурсій до об'єктів промислового туризму за різними напрямками: промислово-пізнавальний, промислово-спортивний, промислово-діловий та інші. Сьогодні екскурсії та тури до об'єктів промислового туризму залишаються методом для активізації навчального процесу учнів та студентів.

Література

1. Марчук М. Освітня політика в Україні в умовах національно-культурно-вродження: етнонаціональні аспекти (1917– кінець 1920-х років). Етнічна історія народів Європи. Випуск № 12. — с. 96–100.
2. Костюкова О. Основні напрями становлення і розвитку краєзнавчо-екскурсійної справи в 20-х роках ХХ ст. // Краєзнавство, 1–4, 2008. — с. 15–21.
3. Костюкова О. М. Краєзнавчо-екскурсійна справа в Україні в 20-х роках ХХст.: суспільно-політичний, освітній і культурологічний аспект: Монографія. — Черкаси: Вид. від. ЧНУ імені Богдана Хмельницького, 2010, — 185 с.
4. Перепелиця О. В. Історичні нариси форм і методів освіти в позашкільних навчальних закладах // Вісник Житомирського державного університету. Випуск 49. Педагогічні науки, 2010. — с.106–109.
5. Рождественський М. Методика шкільних виробничих екскурсій. — Х.: Держ. вид-во України, 1928. — 28 с.
6. Поляков А. Екскурсії в краєзнавчій роботі // П. Волобуєв і П. Мостовий. Краєзнавство в трудовій школі. — Х.: Держ. вид-во України, 1926. — с. 72–28.
7. Духно П. І. Школа на селі та її громадська роль. — Х.: Держ. вид-во України, 1926. — 60 с.
8. Тихонова П. Матеріали для краєзнавчої роботи в школі. Ботанічна по Дніпрових плавнях біля Херсону, 1925. — 5 с.
9. Миловидов Л. Краєзнавство в школі. — Х.: Держ. вид-во України, 1929. — 146.
10. Черановський Р. Обществоведение в советской школе. — К.: Изд-во «САВАБКОП», 1924. — 85 с.
11. Гофман Ф. Суспільствознавство в трудовій школі. — Х.: Держ.вид-во України, 1928. — 239 с.
12. Година М. Екскурсії та туризм у шкільний та піонерській роботі. — К.: Радянська школа, 1932. — 62 с.
13. Савчук В. О. Краєзнавчий та туристично-екскурсійний аспекти в діяльності Спілки письменників України у 20–80-х рр. ХХст. // Туристично-краєзнавчі дослідження. Вип. 1, ч. 2. — К., 1998. — с. 203–207.
14. Попович С. Короткий екскурс в історію вітчизняного туризму. // Краєзнавство. — 2000. — № 1–2. — с. 88–98.
15. Гриценко М. С. Нариси історії школи в Українській РСР (1917–1965). — К.: Радянська школа, 1966. — с. 54.

Щербак Ганна Сергіївна

*студентка 2-го курсу магістратури
спеціальності «Міжнародна економіка»*

*Київського національного університету імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна*

ПРОБЛЕМА НЕВІДПОВІДНОСТІ ОТРИМАНОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ ПОТРЕБАМ РОБОТОДАВЦІВ НА СВІТОВОМУ РИНКУ ПРАЦІ

У деяких розвинених країнах спостерігається збільшення кількості вакансій, проте рівень безробіття в цих країнах не знижується, а в окремих випадках навіть зростає. Причина криється в тому, що багато працівників, які втратили роботу в період кризи, не володіють навичками, затребуваними сьогодні на ринку праці. Ця проблема особливо гостро зачіпає молодих людей, які здобувають освіту безпосередньо перед виходом на ринок праці або на самому початку кар'єри [1].

Передбачається, що до 2020 року потенційна нестача працівників з вищою освітою становитиме 38–40 млн (13% всього попиту), 45 млн — нестача працівників із середньою освітою в країнах, що розвиваються, і 90–95 млн більше працівників з низьким рівнем кваліфікації, ніж роботодавці будуть потребувати (11% надлишкової пропозиції) [2, с. 10].

Розрив між попитом і пропозицією працівників високої кваліфікації, за оцінками, еквівалентний 16–18 млн в країнах з розвинутою економікою, 23 млн в Китаї. Загальний дефіцит середньокваліфікованих працівників на найближчі 20 років оцінюється в 45 млн — 10 млн в Індії, і 31 млн в інших країнах, що розвиваються. Були також приблизно оцінені надлишки працівників з низькою кваліфікацією — 32–35 млн в країнах з розвинутою економікою, і 58 млн в Індії і інших країнах, що розвиваються. Це означає, що мільйони людей будуть займатися натуральним господарством, або жебрацтвом в містах в країнах, що розвиваються, якщо не буде створено робочих місць для них в їхніх країнах чи за кордоном [3].

За даними дослідження Boston Consulting Group, Німеччина може мати дефіцит розміром 2,4 млн працівників до 2020 р., а Австралія може мати нестачу в розмірі 2,3 млн працівників до 2030 року. Бразилія, згідно з прогнозами, буде мати дефіцит до 8,5 млн працівників до 2020 року, а в Китаї очікується надлишок робочої сили від 55,2 до 75,3 млн працівників до 2020 року, але до 2030 року надлишок може перетворитися у дефіцит до 24,5 млн працівників. США, як очікується, матимуть надлишок

від 17,1 млн до 22 млн осіб в 2020 р., а Франція, Італія та Великобританія, згідно з прогнозами, матимуть позитивне сальдо в 2020 році, але зіткнуться з нестачею в подальший період. Південна Африка, за прогнозами, матиме профіцит у розмірі 36% від пропозиції робочої сили в 2020 році, і, згідно з очікуваннями, він виросте до 39% протягом наступного десятиліття [4].

Дослідження, проведене Manpower Group у 2015 р. (опитано 37000 роботодавців в 42 країнах і територіях), показало, що 36% роботодавців в усьому світі повідомляють про труднощі при наборі кадрів, пов'язані саме з невідповідністю кваліфікації (найвищий відсоток з 2007 року). Найбільша кількість роботодавців, які доповіли про такі труднощі, була зафіксована в Північній і Південній Америці – 48%, в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні – 45% і в Європа, частині Близького Сходу і Південній Африці – 27%. Роботодавці в Америці та в країнах Азіатсько-Тихоокеанського регіону відчувають труднощі із набором переважно таких працівників, як техніки, кваліфіковані трейдери, інженери, менеджери з продажу. Що стосується провідних світових економік, роботодавці доповіли про труднощі при наборі кадрів у 12% випадків у Великобританії, у 21% випадків – у Франції, 24% – в Китаї, 40% – в Німеччині та США, 64% – в Індії і 81% – в Японії. Топ-10 країн, які зазнають труднощів із заповненням робочих місць, є: Японія (81%), Перу (67%), Індія (64%), Аргентина, Бразилія та Туреччина (63%), Нова Зеландія (59%), Панама (58%), Колумбія (57%) і Гонконг, Китай (56%) [5].

Близько 105 млн людей є міжнародними трудовими мігрантами (майже 50% світової чисельності мігрантів). Іммігранти з країн, що розвиваються, сприяли приблизно 40%-му зростанню робочої сили в країнах з розвинутою економікою з 1980 по 2010 рік. Зокрема, в останні кілька років, спостерігається все більша кількість висококваліфікованих мігрантів; наприклад до 2008 року, іноземні працівники становили 17% всіх працівників в області науки, технологій та інженерії в США [2, с. 11].

Саме невідповідність навичок та кваліфікації є однією з причин міжнародної трудової міграції. Якщо в певній країні існує надлишок робочої сили певної кваліфікації (тобто пропозиція перевищує попит), люди змушені шукати можливості для роботи за кордоном. Це стосується переважно працівників з низькою кваліфікацією. Працівники з високою кваліфікацією їдуть працювати за кордон переважно з іншої причини – через кращі умови роботи та вищу зарплатню, оскільки в країнах сучасного світу, навіть в розвинених, зазвичай спостерігається нестача висококваліфікованих кадрів, і вони намагаються залучити якомога більше працівників з високою кваліфікацією. Це явище має назву «брейндрейн», тобто «відтік мізку» з країн, що розвиваються, до розвинених країн.

Література

1. Стаття «МОП: Причина безробіття не у відсутності робочих місць, а в низькій кваліфікації здобувачів». — [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://ndl-sd.ipk-dszu.kiev.ua/>
2. Звіт Міжнародної організації з міграції «Global Migration Trends: an overview», 2014 р.
3. Стаття «The world at work: Jobs, pay, and skills for 3.5 billion people», McKinsey&Company. — [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://www.mckinsey.com/global-themes/employment-and-growth/the-world-at-work>
4. Стаття «The Global Workforce Crisis: \$10 Trillion at Risk», Boston Consulting Group. — [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://www.bcg.com/media/PressReleaseDetails>.
5. Talent Shortage Survey 2015, Manpower Group. — [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://www.manpowergroup.com/talent-shortage-explorer>

Секція 8. РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

Гоблик Володимир Васильович

д.е.н. доцент

Мукачівський державний університет

м. Мукачево, Україна

Токар Ярина Іллівна

аспірант

Мукачівський державний університет

м. Мукачево, Україна

СПЕЦИФІКА І ОСОБЛИВОСТІ ОСОБИСТИХ СЕЛЯНСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ В ТРАНСКОРДОННОМУ РЕГІОНІ

У сільській місцевості Закарпаття нагромадилось багато соціально-економічних проблем. Найгостріші серед них — безробіття та низька оплата праці, що зумовлюють трудову міграцію сільського населення та пов'язані з цим соціальні проблеми сімей і виховання дітей. Відтік людських ресурсів спричинює їх нестачу для розвитку прогресивних видів/підвидів економічної діяльності, які провадяться на сільських територіях. Крім негативних економічних наслідків, існує й позитивний вплив — зворотні доходи мігрантів звичайно ж створюють додаткові можливості для зрушень в інвестиційному процесі, які поки що переважно використовуються для індивідуальних цілей — розбудова житла, освіта [1, с. 10–13].

В економіці краю важлива роль відводиться особистим селянським господарствам (ОСГ), якими в Закарпатській області виробляється 95 відсотків сільськогосподарської продукції. Разом з тим, аналіз діяльності особистих селянських господарств Закарпатської області показав, що їх становлення має локальну специфіку, яка проявляється у спеціалізації господарської діяльності, ефективності господарювання, умовах виробництва, організації трудової діяльності. Наявність існуючої диференціації розвитку ОСГ в просторовому зрізі а також формах і методах господарювання зумовлює об'єктивну потребу в науковому дослідженні їх функціонування і на цій основі вироблення практичних рекомендацій спрямованих підвищення ефективності їх господарювання та конкурентоздатності.

Сільськогосподарське виробництво є однією із пріоритетних сфер економіки Закарпатської області, де зайнято більше 23 відсотків економічно активного населення регіону (по Україні цей показник дорівнює близько 24 відс.) та створюється близько 14 відс. валової доданої вартості порівняно з 7,8 відс. по Україні, більше 5 відс. — в прилеглих до області територій Угорщини та Румунії, близько 2,5 відс. — Польщі та 0,5 відс. — Словаччини.

Для Закарпатської області характерна найменша по країні площа орних земель, що становить близько 199,7 тис.га (44 відс. від загальної площі сільгоспугідь області порівняно 29 з 56 відс. по Україні).

Найбільш чисельними суб'єктами господарювання в аграрному секторі економіки регіону залишаються господарства населення, частка яких складає 81,62 відс. від загальної кількості виробників сільськогосподарської продукції краю. Для того щоб ефективно розвивати сектор особистих селянських господарств, повноцінно і раціонально використовувати їх соціально-економічний потенціал важливо враховувати їх особливості, специфіку функціонування та перспективи розвитку. Для цього необхідно здійснити їх типологізацію за основними параметрами їх життєдіяльності, що має важливе значення для вибору стратегії їх розвитку та формування організаційно-економічних механізмів їх підтримки. Типи ОСГ визначають шляхом здійснення їх типологізації.

В емпіричних дослідженнях під типологізацією ОСГ розуміють процес віднесення їх до тих чи інших груп (типів), диференційованих за певними критеріальними ознаками. Частіше всього в якості критеріальних ознак виступають економічні та соціальні детермінанти. Їх множинність пояснюється в першу чергу специфікою самого об'єкта типологізації, а з другого — існуючою диференціацією в рівнях їх економічного і соціального розвитку. Особисті селянські господарства можуть розрізнятися і, що особливо важливо, ранжуватися за обсягами виробництва продукції та наданими послугами, джерелами отриманих доходів, специфікою виробництва, професійно-кваліфікаційним рівнем освіти членів ОСГ, формами використання і залучення робочої сили та інше. Самим важливим критерієм діяльності ОСГ, на нашу думку, є величина отриманих доходів, яка визначає їх економічну диференціацію, рівно як і стратифікація відповідно стає найбільш значимою для дослідження селянських господарств.

Придаючи особливе значення особистим селянським господарствам, нами проведено їх ранжування по певних признаках, відображених на рис. 1.

Здійснена типологізація ОСГ за обраними критеріями має не лише важливе теоретичне, але і прикладне значення, оскільки на її основі стає можливим розробляти спеціальні заходи, спрямовані на поліпшення

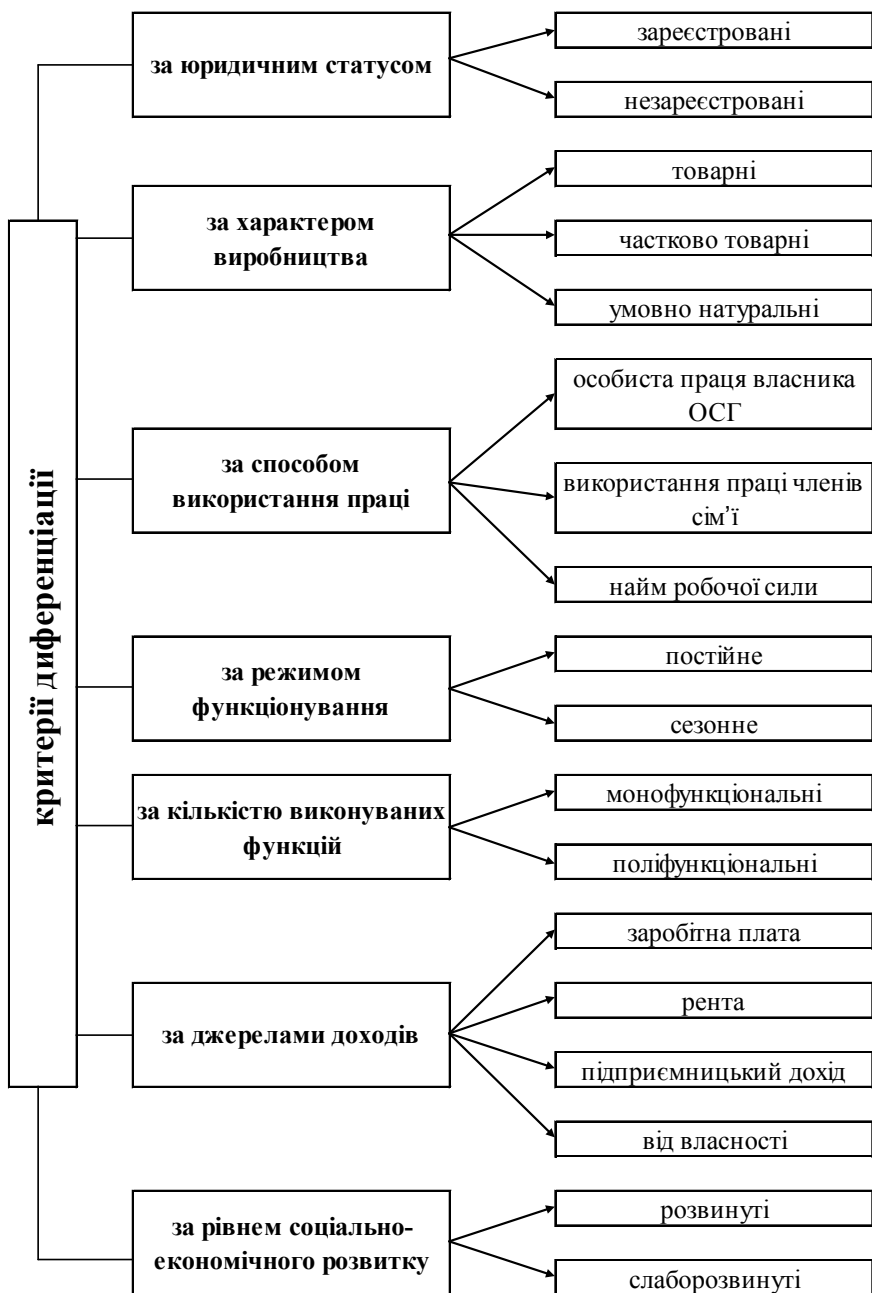

Рис. 1. Типологія особистих селянських господарств (авторська розробка)

управління їх соціально-економічним розвитком. Проведена авторами типологізації особистих селянських господарств на багатокритеріальній основі, дозволяє виділити економічно перспективні господарства і на цій основі сформувати механізми їх підтримки.

Література

1. Гоблик В.В. Особливості регулювання трудовіграційних процесів у прикордонному регіоні / В.В. Гоблик // Журнал «Агросвіт», 2015. — № 13 — С. 10–13.

Гоблик Володимир Васильович

Д.е.н., доцент,

перший проректор Мукачівського державного університету

Щербан Тетяна Дмитрівна

Д.психол.н., професор

ректор Мукачівського державного університету

м. Мукачево, Україна

СЕЗ І ТПР: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

На сучасному етапі реалізації стратегії європейської інтеграції України та розвитку транскордонного співробітництва важливу роль відіграє функціонування спеціальних економічних зон (СЕЗ) та територій пріоритетного розвитку (ТПР). Впровадження таких інструментів економічної співпраці активно впливає на збільшення зовнішньоторгівельного обороту, нагромадження інвестицій. Особливо це стосується транскордонних територій [5].

Проте усунення преференційних режимів у 2005 р. із діючих законів про СЕЗ і ТПР через прийняття закону України про бюджет на 2005 рік відтак і фактично позбавив гарантій інвесторів СЕЗ щодо незмінності правового режиму їхньої діяльності, спровокував погіршенню інвестиційного клімату в Україні та наніс збитки численним іноземним інвесторам які реалізовували значну кількість інвестиційних проектів.

Механізм дії преференційних режимів у транскордонних регіонах полягає у стимулюванні іноземного інвестування, освоєння нових технологій та імпорту високотехнологічного обладнання, що веде до розвитку

транскордонного бізнесу та диверсифікації транскордонних ринків товарів і послуг. Як наслідок, відбувається активізація інвестиційного співробітництва у межах транскордонного регіону, а також збільшуються обсяги транскордонної торгівлі [3].

Рис. 1. Алгоритм дії преференційного механізму становлення та розвитку зовнішньоекономічних зв'язків у транскордонному регіоні. Авторська розробка

Результати функціонування пільгових режимів інвестиційної діяльності на території Закарпатської області дають усі підстави стверджувати, що сьогоденні закони України «Про спеціальний режим інвестиційної діяльності у Закарпатській області» та «Про спеціальну економічну зону «Закарпаття» відповідають цілям, визначеним даними нормативними актами і відіграють домінуючу роль у розвитку економіки краю, навіть, коли скасована значна кількість статей законів [2].

Підтвердженням цього є наступні результати розвитку економіки області.

Прямі іноземні інвестиції. За весь період роботи ТПР та СЕЗ «Закарпаття» у реалізацію інвестиційних проектів залучено 341 млн дол. США, в тому числі іноземних інвестицій на суму 149,6 млн дол. США. Частка надходжень прямих іноземних інвестицій, які були залучені у реалізацію інвестиційних проектів ТПР та СЕЗ у загальному обсязі прямих

іноземних інвестицій в економіку області, станом на 01.01.2007 складає 50 відсотків.

Створення робочих місць. За період дії цих двох законів на підприємствах території пріоритетного розвитку та спеціальної економічної зони «Закарпаття» створено та збережено майже 22 тисяч робочих місць.

Обсяги виробництва. Існуючі підприємства території пріоритетного розвитку та ті, у яких термін дії договору закінчився, та спеціальної економічної зони «Закарпаття» станом на 01.01.07 забезпечують 74,2% понад обсягів виробництва промислової продукції області.

На сьогодні можна констатувати зниження інтересу іноземного інвестора до роботи на Закарпатті. На жаль, саме цей негативний наслідок важко вимірюється у абсолютних величинах, але легко просліджується через поведінку іноземного інвестора. Якщо з 1994 по 2000 рік Закарпаття в середньому залучало по 14 млн дол. США прямих іноземних інвестицій, то починаючи з 2002 року спостерігається тенденція до значного, зростання їх обсягів: 2002 рік – 30,1 млн дол. США, 2003 рік – 52,8 млн дол. США, 2004 рік – 62,7 млн дол. США, в 2005 році – 45 млн дол. США, а за 2006 рік залучено 26,5 млн дол. США. Фактичні вимірювані втрати від прийняття змін до законодавства, що регулює інвестиційну діяльність у основних показниках є наступні: [4]

Таблиця 1

**Розрахунок втрат у сфері інвестиційного співробітництва
Закарпатської області**

	ТПР		СЄЗ «Закарпаття»		Разом	
	К-сть	сума	К-сть	сума	К-сть	сума
Призупинено реалізацію проектів, од./ млн дол. США	1	3,0	7	109,0	8	112,0
Недофінансовано проектів, од./ млн дол. США	14	11,47	15	163,6	29	175,1
Недостворено робочих місць	4850		7000		11850	

У роботах закордонних авторів, присвячених проблематиці спеціальних преференційних економічних режимів та дослідженню їхнього впливу на зовнішньоекономічну діяльність регіонів, зазначається також, що продумана система пільг і господарських стимулів спроможна чинити суттєвий сприятливий вплив на розвиток транскордонного бізнесу, зокрема в частині впровадження інноваційних технологій і нарощування

експортного потенціалу підприємств. У результаті цього створення СЕЗ та запровадження інших преференційних режимів на території прикордонних регіонів дозволяє запобігати поглибленню кризових тенденцій та створювати нові ресурси для регіонального розвитку [1].

З огляду на зазначене, вважаємо за доцільне:

- відновити дії статей, зокрема (частину третю статті 1 відновити в повному обсязі, статті 2, 7 і 8 відновити в повному обсязі) у Законі України «Про спеціальну економічну зону «Закарпаття» від 22 березня 2001 року № 2322-ІІІ та (статті 2 і 5 відновити в повному обсязі; частину другу статті 6 відновити в повному обсязі) у Законі України «Про спеціальний режим інвестиційної діяльності у Закарпатській області» від 24.12.98 № 357-ХІV.
- надати гарантії інвесторам щодо незмінності законодавчої бази протягом тривалого (не менше 20 років) період.

Література

1. Блендовскі М. Спеціальні економічні зони Польщі та їх вплив на місцевий розвиток та інвестиційний клімат / М. Блендовскі // Економічні есе. — 2005. — Вип. 18. — С. 21.
2. Гоблик В. В. Внешнеэкономические связи в трансграничных регионах: опыт Украины и стран Евросоюза. [монографія] / В. В. Гоблик. — М.: ЦСП и М. 2015 г.
3. Гоблик В. В. Спільні транскордонні регіони України та ЄС: зовнішньоекономічний аспект: [монографія] / В. В. Гоблик. — Львів: Інститут регіональних досліджень НАН України, 2012 р.
4. Головне управління статистики у Закарпатській області: статистичний бюлетень «Інвестиційна діяльність на території пріоритетного розвитку та СЕЗ «Закарпаття» станом на 1 січня 2015 р.
5. Моделі і механізми регулювання єврорегіонального співробітництва України: [монографія] / [І. В. Артьомов, О. М. Ващук, Д. В. Вітер, В. В. Гоблик та ін.] Ужгород, 2013 р.

Міхель Романа Володимирівна

к.е.н., молодший науковий співробітник

Інститут регіональних досліджень

ім. М.І. Долишнього НАН України

м. Львів, Україна

ДИНАМІКА ЕКСПОРТУ ТА ІМПОРТУ ТОВАРІВ ОБЛАСТЕЙ ЗАХІДНОГО РЕГІОНУ ЗА 2010–2015 РОКИ

Області Західного регіону України (до яких належать: Волинська, Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська, Рівненська, Тернопільська та Чернівецька) є найбільш наближеними до кордону з Європейським Союзом. Частка їх експорту та імпорту до країн ЄС перевищує 50%. Найбільше експортувала товари в ЄС за 2010–2015 роки Закарпатська область (в середньому 83,3% всього експорту), за нею слідували Волинська (64,2%), Львівська (66,3%) та Тернопільська (67,9%) області, що не дивно з огляду на безпосередню близькість кордону з ЄС. Найбільшими імпортерами товарів з ЄС є Волинська та Тернопільська області, середні частки яких становлять 80% та 82,5% відповідно до загального імпорту області.

Протягом 2011–2015 років загальні темпи приросту експорту товарів областей Західного регіону та темпи приросту експорту товарів до країн ЄС демонстрували однакові тенденції, що свідчить про домінування частки ЄС в структурі експорту. Дещо виділялися від загальної тенденції лише Львівська (у 2012–2013 роках) та Рівненська (у 2014–2015 роках) області. Темпи приросту імпорту товарів усіх областей (окрім Львівської) до країн ЄС значно відрізнялися від загальних темпів приросту імпорту товарів лише у 2012 році та частково у 2013 році (у Волинській, Закарпатській та Львівській областях). Враховуючи те, що темпи приросту в країні ЄС та загалом практично не відрізняються, зупинимося детальніше на аналізі загальної динаміки темпів приросту експорту та імпорту товарів.

Темпи приросту експорту товарів областей Західного регіону у 2011–2015 роках характеризувалися доволі різними тенденціями, порівняно із загальною тенденцією плавного спаду по Україні (див. табл. 1). Період з 2011 по 2012 роки відзначався значним спадом темпів приросту експорту по шести областях Західного регіону (особливо в Івано-Франківській області). Темпи приросту експорту Львівської області характеризувалися доволі незначним спадом у зазначеному періоді.

**Темпи приросту експорту та імпорту товарів областей
Західного регіону України**

		Темпи приросту експорту, %					Темпи приросту імпорту, %				
		2011	2012	2013	2014	2015	2011	2012	2013	2014	2015
Україна	загалом	33,0	0,6	-8,0	-14,9	-29,3	36,0	2,5	-9,1	-29,3	-31,1
	в ЄС	38,3	-5,2	-2,2	2,6	-23,4	33,0	3,0	2,8	-21,3	-27,2
Волинська	загалом	48,7	-6,3	3,8	9,0	-7,8	85,4	-4,2	7,3	-29,7	-18,7
	в ЄС	54,5	-13,2	1,0	30,3	-3,9	75,3	13,4	-2,2	-26,2	-14,7
Закарпатська	загалом	20,8	-0,9	-6,1	6,4	-20,9	48,1	0,6	2,7	-15,9	-41,7
	в ЄС	18,2	-5,0	-8,6	14,0		19,3	-6,7	-9,3	-11,4	
Івано-Франківська	загалом	85,6	-12,8	-42,6	3,4	-23,5	63,8	-7,9	-41,2	-16,7	-38,5
	в ЄС	81,7	-30,8	-26,7			17,2	37,3	-24,6		
Львівська	загалом	23,4	11,8	-3,9	1,1	-7,6	57,9	5,3	-21,3	-6,9	-41,4
	в ЄС	18,7	-2,8	15,9	8,7	-8,1	22,2	5,4	2,1	-14,3	-39,0
Рівненська	загалом	36,9	-7,3	-4,1	-1,9	-20,1	-1,6	6,4	-28,5	-13,7	-28,6
	в ЄС	55,4	-21,0	-15,1	31,7	1,5	12,8	-6,1	-13,4	-19,2	-23,1
Тернопільська	загалом	83,7	-1,9	54,2	-1,7	-18,9	54,5	3,9	3,8	-13,2	-14,5
	в ЄС	76,2	-5,3	66,9	0,5	-17,4	50,8	-2,6	16,8	-14,3	-18,7
Чернівецька	загалом	31,3	-8,5	0,3	3,1	-16,2	44,1	7,3	-9,6	-29,5	-29,7
	в ЄС	17,9	-15,6	0,0	9,5		25,8	-12,7	10,9	-26,0	

Джерело: розраховано автором за [1–7]

Динаміка темпів приросту експорту товарів по областях припадає на 2012–2014 роки: в одних спостерігалось зростання, в інших були коливання темпів приросту. Для порівняння темпи приросту загального експорту по Україні у цей період плавно падали. На противагу загальноукраїнській тенденції, темпи приросту експорту Волинської, Рівненської та Чернівецької областей плавно зростали з 2012 до 2014 року. У Львівській та Закарпатській областях спостерігалися деякі незначні коливання у зазначеному періоді (спад експорту у 2013 році та незначне зростання у 2014 році).

Тернопільська та Івано-Франківська області помітно виділялися з-поміж інших областей Західного регіону, зокрема показниками 2013 року (рис. 1). Темпи приросту Тернопільської області характеризувалися значними коливаннями (стрімким спадом експорту у 2012 році та 2014

роках, і таким же стрімким його зростанням у 2013 році). З іншого боку, темпи приросту експорту Івано-Франківської області досягнули максимального спаду у 2013 році (–42,6% то попереднього року) та стрімко зросли у 2014 році (3,4%). У 2015 році спад експорту відбувається по всій Україні, включаючи усі Західні області.

Розглядаючи темпи приросту імпорту варто відзначити загальну тенденцію спаду за 2011–2015 роки, як для областей Західного регіону, так і для України загалом. 2012 рік характеризувався надзвичайно стрімким падінням імпорту для усіх областей, окрім Рівненської (там спостерігалося невеличке зростання – 6,4% до попереднього року).

2013–2014 роки характеризувалися деякими коливаннями темпів приросту, проте їх тенденція була спадною. Так у 2013 році темпи приросту імпорту Івано-Франківської, Львівської, Рівненської та Чернівецької областей досягли негативних значень, а у наступному році їх негативні темпи приросту дещо зменшилися (окрім Чернівецької області, імпорт якої продовжував скорочуватися). У Волинській області обсяги імпорту навпаки незначно збільшилися (7,3%) в 2013 році, а в Закарпатській та Тернопільській областях темпи приросту імпорту були практично нульовими.

У 2015 році відбувся спад темпів приросту імпорту по шести областях Західного регіону (незначне зменшення негативних темпів приросту імпорту було лише у Волинській області). Найбільше відповідала загальноукраїнським тенденціям Чернівецька область.

Отже, аналіз темпів приросту експорту та імпорту товарів України та областей Західного регіону показав загальну тенденцію спаду, окрім коливань у 2012–2014 роках, які зовсім не відповідали загальноукраїнським тенденціям.

Причиною спаду загальноукраїнського експорту та імпорту стало погіршення стосунків між Україною та Росією у 2013 році. Спроби України більш чітко визначитися із власним європейським вибором і її підготовка до підписання Угоди про асоціацію з ЄС у Вільнюсі 2013 р. викликали у Росії жорсткий спротив, який переріс у справжній шантаж та спровокував торгову війну між двома країнами, що і позначилося на зменшенні торговельних оборотів між державами.

У цей період на фоні загального спаду експорту, темпи приросту експорту Волинської, Рівненської та Чернівецької областей плавно збільшувалися. Значні коливання темпів приросту експорту відбулися і у Тернопільській та Івано-Франківській областях. Темпи приросту імпорту областей Західного регіону також падали протягом 2011–2015 років. Проте, області Західного регіону демонстрували коливання по відношенню до загальноукраїнських тенденцій. У 2013 році незначним збільшенням темпів приросту виокремилися Волинська область, у 2014 році – Івано-Франківська, Львівська та Рівненська області. Відхилення

темрів приросту експорту та імпорту областей Західного регіону України у 2012–2014 роках від загальноукраїнських тенденцій, а саме їх зростанням по деяких областях Західного регіону пояснюється орієнтацією їх торгівлі на ринок ЄС. Тому погіршення стосунків між Україною та Росією не надто вплинуло на експортно-імпортні операції областей Західного регіону у цьому періоді.

Література

1. Зовнішньоекономічна діяльність та платіжний баланс. Головне управління статистики у Волинській області [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.lutsk.ukrstat.gov.ua/>
2. Зовнішньоекономічна діяльність та платіжний баланс. Головне управління статистики у Закарпатській області [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.uz.ukrstat.gov.ua/>
3. Зовнішньоекономічна діяльність та платіжний баланс. Головне управління статистики в Івано-Франківській області [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ifstat.gov.ua/>
4. Зовнішньоекономічна діяльність та платіжний баланс. Головне управління статистики у Львівській області [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.lv.ukrstat.gov.ua/>
5. Зовнішньоекономічна діяльність та платіжний баланс. Головне управління статистики у Рівненській області [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.rv.ukrstat.gov.ua/>
6. Зовнішньоекономічна діяльність та платіжний баланс. Головне управління статистики у Тернопільській області [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.te.ukrstat.gov.ua/>
7. Зовнішньоекономічна діяльність та платіжний баланс. Головне управління статистики у Чернівецькій області [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.cv.ukrstat.gov.ua/>

**МІЖНАРОДНИЙ НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ
(INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL)**

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА НАУКОВА РАДА

Збірник тез наукових робіт

II МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ

**«ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ В ХХІ СТОЛІТТІ:
АНАЛІЗ ТЕНДЕНЦІЙ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ»**

«30» березня 2016

Сборник тезисов научных работ

II MEЖДУНАРОДНАЯ НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКАЯ КОНФЕРЕНЦИЯ

**«ЭКОНОМИКА И УПРАВЛЕНИЕ В ХХІ ВЕКЕ:
АНАЛИЗ ТЕНДЕНЦИЙ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ»**

«30» марта 2016

Abstracts of scientific works

II INTERNATIONAL SCIENTIFIC-PRACTICAL CONFERENCE

**«ECONOMICS AND MANAGEMENT IN XXI CENTURY:
ANALYSIS OF TRENDS AND PROSPECTS»**

«30» march 2016

Видано у авторській редакції

Адреса: Україна, м.Київ, вул. Павлівська, 22, оф. 12

Контактний телефон: +38 (050) 647-1543

Телефон/факс: +38 (044) 222-5889

E-mail: info@frada.com.ua

<http://www.frada.com.ua>

<http://www.inter-nauka.com>

Підписано у друк 15.04.2016 Формат 60×84/16

Папір офсетний. Гарнітура PetersburgС. Друк на дуплікаторі.

Тираж 100. Замовлення № 317.

Ціна договірна. Надруковано з готового оригінал-макету.

Надруковано у Видавництві ТОВ «Спринт-Сервіс».

Свідоцтво: Серія ДК №4365 від 17.07.2012

Контактний телефон: +38(050) 647-1543